

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Kaisa Linna

Kohti kestäväää käsityötä

Opinnäytetyö
Kevät 2024
Kulttuurituottaja (ylempi AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Tutkinto-ohjelma: Kulttuurituottaja (ylempi AMK)

Tekijä: Kaisa Linna

Työn nimi alaotsikoineen: Kohti kestävää käsityötä

Ohjaaja: Satu Lautamäki

Vuosi: 2024

Sivumäärä: 57

Liitteiden lukumäärä: 4

Ilmastonmuutos on havahduttanut monet huomaamaan, miten kestävä kehitys vaatii ihmisiltä arvojen muutosta: on ymmärrettävä oman toimintansa kokonaisvaikutukset kaikkeen elolliseen. Käsityö tuo tähän keskusteluun konkreettisen ja kiinnostavan toimintamallin, joka alkaa tekstiilituotteiden elinkaaren hahmottamisesta ja jatkuu kuluttajien valintoihin tekstiilien käytöstä, hoidosta sekä mahdollisesta korjaamisesta ja kierrättämisestä. Opinnäytetyössä on perehdytty käsityön ilmiöihin sekä merkityksiin.

Opinnäytetyö on toteutettu suunnittelututkimuksena, jossa näkyy tutkivan opettajan asenne. Tutkimuskysymys oli, miten edistää kestävästä käsityön merkitystä käsityöopetuksessa. Kestävästä käsityön merkityksiä on pyritty ymmärtämään kirjallisuuden avulla, osallistumalla käsityötoimintaan taideteollisuusalan perustutkintoa suorittavien opiskelijoiden opettajana sekä käymällä dialogia kollegoista muodostuneen ammatillisen keskusteluryhmän kanssa. Käsityötoiminta sisälsi sisustustekstiilien valmistamisen kierrätysmateriaalista, yhteisöllisen korjaustyöpajan, tuotekehitysprojekteja sekä tekstiiliteoksen valmistamisen Käden taidot -messuille. Ymmärrystä kestävästä käsityöhön toivat havainnot käsityöprosesseista, korjaustyöpajan kysely, positiivista kädenjälkeä avaavan Fingerprint-työkalun testaaminen sekä ammatillisen keskusteluryhmän dialogissa.

Kestävästä kehityksen perusasioiden käsittely ja elinkaariajattelun periaatteen hahmottaminen auttavat oman kestävyysosaamisen ymmärtämiseen. Fingerprint-työkalu antaa mahdollisuuden pohtia tuotteen ja toiminnan vaikutuksia kestävyys- ja käytettävyyden näkökulmasta ja tuo osaamisen näkyväksi itselle ja mahdollisesti myös asiakkaille. Käden taidot ja materiaalien tunteminen antavat hyvän lähtökohdan soveltaa osaamistaan kestävästi, ja merkitysten hahmottamisessa auttaa käsityötoimijoiden vuoropuhelu tuotteiden ja käsityöprosessien äärellä. Havahtuminen voi vaikuttaa kulutustottumuksiin, laadukkaiden materiaalien valitsemiseen, tuotteista huolehtimiseen, kierrättämiseen sekä omaan toimijuuteen yksilönä ja osana yhteisöä.

¹ Asiasanat: kestävä käsityö, Fingerprint-työkalu

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Degree programme: Master of Culture and Arts / Cultural Management

Specialisation:

Author/s: Kaisa Linna

Title of thesis: Towards sustainable craft

Supervisor(s): Satu Lautamäki

Year: 2024

Number of pages: 57

Number of appendices: 4

Climate change has made many people realize how sustainable development requires change in values: a need for the individual to understand the overall effect of their actions. It has been suggested that handicrafts can bring to this discussion an operating model that is both interesting and specific. The model can begin with understanding the lifecycle of products and, by acknowledging that lifecycle, can lead to more conscious choices by consumer regarding product use, care, possible repair, and recycling. The process behind this thesis has included studying various handicraft phenomena and their approaches to handicraft.

The thesis was implemented as design research. The research question was: how to promote sustainable craft in craft education? Efforts have been made to understand sustainable craft through literature, by participating in craft activities in the role of a teacher at a vocational institution specializing in arts and design and by conversations with colleagues in an organized, professional discussion group. The craft activities included manufacturing interior textiles from recycled material, a repair workshop, product development projects and the production of a textile artwork for a Handicraft Fair. The understanding of sustainable craft was broadened by observation of the craft processes, the survey of the repair workshop, the testing of the tool 'Fingerprint' and professional dialogue.

It was found that processing the basic issues of sustainable development, along with the principle of lifecycle thinking, helps the participants to understand their skills within the topic. Fingerprint allows evaluation of the effects of the product under investigation and the related processes from the point of view of sustainability and usability. The tool also makes the awareness and the know-how visible to the individual and possibly to the customer. Craft skills and familiarity with the materials give a good starting point for the application of know-how sustainably. The dialogue in the middle of the craft-making processes, and next to the ready products, helps in understanding the importance of the sustainable aspects in a responsible way. The growing awareness can affect consumption habits and can lead to choosing high-quality materials, taking care of the products and recycling. It can affect the individual as well as the wider community.

¹ Keywords: Sustainable craft, Fingerprint (the tool)

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo	6
Käytetyt termit ja lyhenteet.....	7
1 JOHDANTO	8
1.1 Työn tavoitteet ja toteuttaminen	9
1.2 Työn rakenne	9
2 KESTÄVÄ KEHITYS	11
2.1 Kestävä kehitys tekstiilialalla	12
2.2 Turhaa vai tarpeellista	12
2.3 Positiivinen kädenjälki Fingerprint	13
3 KÄSITYÖN ILMIÖITÄ	17
3.1 Käsityö kulttuuriperinnön kantajana.....	17
3.2 Käsityön merkityssisältöjä	18
3.3 Käsityö ja käsityön tekijät	19
4 KESTÄVÄ KÄSITYÖ	22
5 NÄKÖKULMIA KEHITTÄMISEEN	25
5.1 Suunnittelututkimus	25
5.2 Tutkiva opettaja.....	26
5.3 Kokemuksellinen oppiminen keskiössä	27
5.4 Kehittämisen toimintasuunnitelma.....	28
6 KÄSITYÖTOIMINTAAN OSALLISTUMINEN	30
6.1 Osallistujat ja tilanne	30
6.2 SWOT-analyysi	32
6.3 Hukkamateriaaleihin perehtyminen	33
6.4 Korjaustyöpaja.....	34
6.5 Sisustustuotteen valmistaminen kierrätysmateriaalista	36
6.6 Tuotekehitysprojektit	37

6.7	Teos Käden taidot -messuille	38
6.8	Ammatillinen keskusteluryhmä	40
7	TULOSTEN AVAAMINEN	41
7.1	Korjaustyöpajan kysely	41
7.2	Fingerprint-työkalun testaaminen	42
7.3	Ammatillinen keskusteluryhmä	43
7.4	Havainnot käsityötoiminnasta	45
7.5	Tulokset kestävän käsityön lähetystapojen valossa	46
7.6	Kehittämisen luotettavuus ja käyttökelpoisuus	47
8	EHDOTETUT KEHITTÄMISTOIMENPITEET	49
	LÄHTEET	52
	LIITTEET	57

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuva 1. Kaarina Kaikkosen teos Varjo Tampereella.	21
Kuva 2. Hukkamateriaaleja.....	34
Kuva 3. Korjaustyöpaja.....	35
Kuva 4. Sisustuskori kierrätysmateriaalista.....	37
Kuva 5. Tuuli Metsärinteen teos Pehmeitä ajatuksia.....	39
Kuvio 1. Visuaalinen kädenjälki Fingerprint-työkalun arvioinnista.....	16
Kuvio 2. Lähestymistavat kestävään käsityöhön.....	22
Kuvio 3. Kestävän käsityön kolme elementtiä.....	23
Kuvio 4. Kehityshankkeen toimintasuunnitelma.....	29
Taulukko 1. Fingerprint: kestävyiden ja käytettävyyden osa-alueet.	15
Taulukko 2. SWOT-analyysi.....	32
Taulukko 3. Kestävän käsityön merkitystä edistäviä kehittämistoimia.....	50

Käytetyt termit ja lyhenteet

Kestävä kehitys	Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet (Ympäristöministeriö, i.a.).
Käsityö	Käsityö tarkoittaa sekä käsin tai käsityökaluin suoritettavaa työtä että käsin tehdyn työn tuotetta (Anttila, 1993, s. 10; Kojonkoski-Rännäli, 1995, s. 67).
Kestävä käsityö	Systeemi, joka muodostuu kolmesta elementistä: käsityö toimintana, tuotteena ja aineettomana käsityönä (Väänänen, 2020a, s. 242). Elementtien osat toimivat vuorovaikutuksessa toisiinsa ja ympäristöön, jossa ne ilmenevät.

1 JOHDANTO

Ilmastonmuutos, globaalius ja nopeasti muuttuva toimintaympäristö ovat havahduttaneet monia perehtymään kestäväan kehitykseen oman toiminnan, kuluttamisen ja elämän kannalta. Käsityöammattilaiset ovat aina käyttäneet materiaaleja säästellen, harkiten ja löytäen kierrättämällä uusia käyttömahdollisuuksia materiaalien elinkaaren loppuun saakka. Varsinkin vaatustekstiilien kohdalla liian nopean kuluttamisen ja huonojen valintojen seurauksena elämme nyt todellisuudessa, jossa suuret jätevuoret ja saastuttaminen pakottavat esimerkiksi lainsäädännön kautta kaikkia muuttamaan valintojaan, toimintaansa ja ajatteluaan, jotta luontokato ja elinolosuhteet voitaisiin jotenkin pitää siedettävänä myös tuleville toimijoille. Ilmastonmuutokseen liittyvien asioiden hahmottaminen voi tuntua vaikealta, siihen on kuitenkin pyrittävä asia kerrallaan.

Opetushallitus rahoitti vuonna 2021 Metropolia ammattikorkeakoulun organisoiman 10 opintopisteen laajuisen kiertotalouden hankekoulutuksen käsityöalan toimijoille (Osara & Amgwerd, 2022, s. 4–16). Koulutuksen tavoitteena oli auttaa ilmastonmuutoksen, kestävan kehityksen ja kiertotalouden parempaan ymmärtämiseen sekä aktiivisempaan toimijuuteen omassa työympäristössä. Tämän opinnäytetyön tekijä osallistui kyseiseen koulutukseen Sasky Ikaalisten käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen opettajana. Yksi opintoihin liittyvä käytännön kehittämishanke liittyi käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen ammattialoilla tuotteiden valmistamisessa ylijääneen hukkamateriaaliksi nimetyn materiaalin kierrättämiseen. Keväällä 2023 oli mahdollisuus jatkaa palvelumuotoilun kurssilla fasilitaattorin roolissa hukkamateriaalien saatavuuden selvittämistä. Sasky Ikaalisten käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksessa halutaan edistää kestäväa kehitystä ja kierrättämistä. Tuntui luontevalta valita opinnäytetyöhön tähän teemaan pyrkivä lähtökohta.

Kirjallisuuteen perehtymisen kautta löytyi kestävan käsityön systeeminen malli, joka sisältää toiminnan, tuotteen ja aineettoman käsityön kokonaisuuden (Väänänen, 2020). Opinnäytetyössä haettiin ymmärrystä kestäväan käsityöhön osallistumalla taideteollisuusalan perustutkintoa opiskelevan ryhmän käsityötoimintaan. Osallistuminen oli mahdollista käsityöryhmän opettajana, toiminnan organisoijana ja kehittäjänä.

1.1 Työn tavoitteet ja toteuttaminen

Työn tavoitteena on avata kestävän käsityön systeemimallia opiskelijoille teorian, toiminnan ja analysoinnin kautta sekä käydä dialogia kollegoiden kanssa samoista teemoista ammatillisessa keskusteluryhmässä. Opinnäytetyön päätarkoituksena on saada näkemys tai ymmärrys, miten kestävän kehityksen mukaiseen käsityötoimintaan tulisi pyrkiä ja miten toimintaa tulisi mahdollisesti kehittää jatkossa. Tutkimuskysymys kuuluu, miten edistää kestävän käsityön merkitystä käsityöopetuksessa. Tämä näkyi tulevaisuuden käsityöläisille välttämättömäksi.

Opinnäytetyö toteutetaan suunnittelututkimuksena kirjallisuuteen perehtymällä, käsityötoimintaan osallistumalla ja analysoimalla sekä ammatillisen keskusteluryhmän dialogin avulla. Käsityötoiminta sisältää hukkamateriaalien saatavuuteen liittyvää kehittämistä, sisustustuotteiden valmistamista kierrätysmateriaaleista, yhteisöllisen korjaustyöpajan, tuotekehitysprojekteja sekä tekstiiliteoksen valmistamisen Suomen Käden taidot -messuille. Oppilaitosorganisaatio ei ole tilannut työtä, mutta tutkimussuunnitelman esittelyn avulla tehdään sopimus opinnäytetyöhön liittyvästä toiminnasta ennen toiminnan aloittamista. Opinnäytetyö kirjoitetaan osallistuvan toimijan analyysina.

1.2 Työn rakenne

Opinnäytetyössä avataan ensin kestävän kehityksen sisältöä tekstiilikäsitöiden näkökulmasta (luku 2), jolloin tekstiiliteollisuus on rajattu työn ulkopuolelle. Luvussa kaksi tulee esiin 1970-luvulta lähtien tuotesuunnitteluun vaikuttanut Viktor Papanekin funktiokuutio tuotteiden arvioinnissa sekä positiivista kädenjälkeä esiin tuova Fingerprint-työkalu. Käsityön ilmiöitä ja merkityssisältöjä käsitellään luvussa kolme käsityöammattilaisten ja -harrastajien näkökulmasta. Niina Väänäsen väitöskirjan (2020b) esittämää kestävän käsityön systeemistä mallia avataan luvussa neljä. Kestävän käsityön kokonaisuuden muodostavat toiminta, tuote ja aineeton käsityö ja ne kaikki vaikuttavat toisiinsa.

Opinnäytetyöhön liittyvä kehittämisen toteuttamissuunnitelma esitellään luvussa viisi. Käsityötoimintaan osallistumisesta kerrotaan luvussa kuusi, jossa esitellään toimijat ja lähtötilanne, SWOT-analyysi sekä opiskelijoiden kanssa tapahtunut kierrättämiseen, korjaamiseen ja tuotekehitykseen liittyvä toiminta. Käsityötoiminnasta ja kestävästä käsityöstä käytiin dialogia ammatillisen keskusteluryhmän kanssa. Keskustelun sisältöä, korjaustyöpajan kyselyn

tuloksia ja positiivisen kädenjäljen testaamista Fingerprint-työkalun avulla on avattu luvussa seitsemän, jossa tuloksia tiivistettiin kestävän käsityön lähestymistapojen näkökulmasta. Opinnäytetyön prosessin pohdintaa voi lukea luvun kahdeksan johtopäätöksissä.

2 KESTÄVÄ KEHITYS

Ensimmäisen kerran kestävää kehitystä on käsitelty YK:n niin sanottu Brandtlandin komissio vuonna 1987 (Ympäristöministeriö, i.a.). Komission työ aloitti valtioissa, kunnissa sekä kansainvälisissä yhteyksissä vuorovaikutteisesti edenneen prosessin, joka on kehittynyt ja muotoutunut yhä kattavammaksi ja monipuolisemmaksi kokonaisuudeksi. Kestävä kehitys määritellään Ympäristöministeriön (i.a.) sivuilla seuraavasti: ”Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet.” Kestävä kehitys koostuu ekologisesta, taloudellisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta kestävydestä. Ekologinen kestävyys tarkoittaa biologisen monimuotoisuuden ja ekosysteemien säilyttämistä sekä ihmisen taloudellisen ja aineellisen toiminnan sopeuttamista pitkällä aikavälillä luonnon kestokykyyn. Taloudellinen kestävyys tarkoittaa toimia, joilla pitkäjänteisesti tähtäävä talouspolitiikka luo otolliset olosuhteet kansallisen hyvinvoinnin vaalimiseen ja lisäämiseen. Sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyyskeskeisenä tavoitteena on hyvinvoinnin edellytysten siirtymisessä sukupolvelta toiselle.

Kulttuuriperintö on osa kestävä kehityksen kulttuurista ulottuvuutta. Valtioneuvosto (2023, s. 11–12) julkaisi periaatepäätöksen kulttuuriperintöstrategiassa vuosille 2023–2030, jossa lähtökohdaksi nähdään monimuotoisen aineellisen, aineettoman ja digitaalisen kulttuuriperinnön ja kulttuuriympäristöjen vaaliminen, kehittäminen ja hyödyntäminen koko yhteiskunnan voimavarana. Strategian toimenpidelinjauksissa painottuvat ihmisten ja yhteisöjen omistajuus, vastuu ja osallistumismahdollisuudet kulttuuriperintöön, kulttuuriperintö osana ekologista kestävyttä, osaamisen ja oppimisen tukeminen ja vahvistaminen sekä kulttuuriperinnön taloudellisen potentiaalin kestävä hyödyntäminen.

Globaali kestävä kehityksen toimintaohjelma, Agenda 2030, hyväksyttiin vuonna 2015 YK:ssa. Ohjelman tavoitteena on ohjata ja edistää sekä asettaa tavoitteet kestävä kehityksen työlle. Suomen kestävä kehityksen toimikunnan (2022, s. 8–10) laatima Agenda 2030 -tiekartta viitoittaa kansallisen kestävyystyön strategian vuosille 2022–2030. Vastuu kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamisesta Suomessa on hallituksella. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää koko yhteiskunnan osallistumista ja sitoutumista tavoitteisiin.

2.1 Kestävä kehitys tekstiilialalla

Suojanen (1997, s. 18–19, 50, 60) kirjoittaa tekstiileihin liittyen, että kestävä kehitys vaatii ihmisiltä arvomuutosta ja ymmärrystä oman toimintansa kokonaisvaikutuksista kaikkeen elolliseen. Käsityön nähdään tuovan tähän keskusteluun konkreettisen ja kiinnostavan toimintamallin, joka alkaa tekstiilituotteiden elinkaaren hahmottamisesta ja jatkuu kuluttajien valintoihin tekstiilien käytön, hoidon ja mahdollisen korjaamisen suhteen sekä tekstiilien kierrättämiseen (Suojanen, 1997, s. 18–23). EU:n komissio julkaisi vuonna 2022 kiertotalouteen liittyvän aloitteen (EU:n kiertotalouspaketti), jolla halutaan tehdä tuotanto- ja kulutustavoistamme vastuullisempia ja kestävämpiä luonnonvarojen säästämiseksi (Valtioneuvosto, 2022). Siellä mainitaan kestävien ja pitkäikäisien tuotteiden lisäksi tuotteisiin liitettävät digipassit sekä kuluttajien saaminen mukaan vihreään siirtymään.

Räisänen ja Laamanen (2014, s. 48–50, 58) kirjoittavat kulutustottumusten olevan suuri tulevaisuuden haaste. He näkevät koulutuksen ja käsityöopetuksen lisäävän kuluttajien vastuullista toimijuutta. Tekstiilit ovat lähellä meitä kaikkia vaatteina ja kodintekstiileinä. Käsitöiden kautta on mahdollista opettaa asiakokonaisuuksia, joissa yhteisöllisen tiedon rakentamisen, kriittisen pohdinnan ja uuden ideoinnin kautta on mahdollista ymmärtää arkeen liittyviä tietoja, taitoja ja sosiaaliskulttuurisia sekä eettisiä valmiuksia vastuullisiksi toimijoiksi kasvamisessa. Kuluttajakäyttäytymisestä Räisänen ja Laamanen (2014, s. 48–50), Aakko (2012, s. 143–146) ja Niinimäki (2011, s. 77–84) kirjoittavat, että kuluttajat haluavat ilmaista itseään tekstiileillä. Tämä on yhteydessä sosiaalisiin ja kulttuurisiin tekijöihin. Tärkein tekstiilituotteen valintakriteeri kuluttajalle on hinnan, laadun sekä merkin lisäksi tekstiilin merkitys identiteetille. Kuluttajat hakevat tulevaisuudessa yksilöllisyyttä kustomoinnin ja yhteissuunnittelun kautta. Tekstiilissä korostuu laatu, joka tarkoittaa kestävyyttä materiaalisella, kulttuurisella ja tunteiden tasolla. Aakko (s. 150–151) ja Niinimäki (s. 86–90) näkevät suunnittelijan empatian kuluttajaa ja tämän arvoja sekä kokemuksia kohtaan olevan tärkeä kestävä suunnittelun lähtökohta. Kuluttajasta tulee yhä enemmän aktiivinen toimija yhteiskehittämisessä.

2.2 Turhaa vai tarpeellista

Tuotesuunnittelun merkityksen havahduttajana on toiminut jo 1970-luvulta lähtien Viktor Papanekin (1973, s. 25) Turhaa vai tarpeellista -kirja esittelemällä tuotteen funktiokokonaisuuden, jota Pirkko Anttila on avannut lisää tuotesuunnittelun prosessin lähtökohtana (1992, s. 148–177). Alun perin Papanekin funktiokokonaisuuteen kuuluivat tuotteen käyttö, tarve,

assosiaatio, menetelmä, telesis eli ajanhenki ja estetiikka. Funktio on merkitys, miksi jokin tuote on olemassa. Papanek (1973, s. 22) määritteli muotoilun olevan tietoista yrittämistä merkityksellisen järjestyksen saavuttamiseksi. Funktiokokonaisuuden näkökulmat voivat edelleen toimia yhtä hyvin käsityötuotteen suunnittelun lähtökohtana kuin valmiin tuotteen käytettävyyden ja merkityksen analyysissa.

Papanek (1995, s. 34) tarkensi funktiokokonaisuuttaan kestävä kehityksen näkökulmasta vaihtamalla telesiksen seurausfunktioon osana toimintokompleksiaan. Väänänen (2020, s. 30) sekä Vartiainen ja Kaipainen (2012, s. 131–140) kirjoittavat Papanekin tarkoittavan seurausfunktioilla ekologisista, ympäristöllisiä, sosiaalisia, materialistisia ja energiavaikutuksia. Vartiainen ja Kaipainen (2012) ovat tutkineet tekstiilikäsityön opettajaopiskelijoiden käsityksiä itsestään kuluttajina, käsityöntekijöinä ja tulevaisuuden käsityön opettajina heijastaen heidän käsityksiään Papanekin toimintokompleksin eri sisältöihin. He kirjoittavat käyttötoiminnoista, miten voi pohtia tuotteen käyttäjää, tuotteen alkuperää ja toimiiko tuote käyttötarkoituksessaan. Tuotteen elinkaari on otettava huomioon ja sitä kautta myös käytön kannalta tuotteen ominaisuudet, esteettiset ja hoitoon liittyvät kysymykset. Tarvenäkökulmasta voi pohtia, mihin tarpeisiin tuote on suunniteltu. Esimerkiksi villatekstiili tuotteena voi lämmittää ja samalla osoittaa käyttäjänsä makumieltymyksiä. Sosiaaliset tarpeet tarkoittavat mahdollisesti kuulumista yhteisöön tai ryhmään. Turvallisuuden tarve voi tarkoittaa materiaalin myrkyttömyyttä tai myös tuotteen turvallista käyttöä ja säilytystä. Vartiaisen ja Kaipaisen tutkimusartikkeli (s. 137) tuo esiin, miten tekstiilikäsityön opettajaopiskelijat näkivät käsityön ja käsityöopetuksen sinänsä jo kestäväna toimintana. Artikkelin (s.138) mukaan opiskelijat olivat hyvin tietoisia kestävä käsityön arvoista ja tekivät kuluttajina valintoja ottaen huomioon ympäristövaikutuksia ja suosien kierrätystä. Käsityöläisinä opiskelijat halusivat ottaa huomioon käsityötuotteissaan perinteiset menetelmät ja luonnonmateriaalit. Tulevina käsityön opettajina he näkivät kestävien arvojen mahdollisuuden osana laajempaa kulttuurista kontekstia. Tutkimus kannusti opiskelijoita miettimään omia materiaalivalintojaan, tekstiilien valmistusta ja kestävyys arvoja sekä auttoi heitä refleктоimaan omaa ammatillista osaamistaan.

2.3 Positiivinen kädenjälki Fingerprint

Kestävä kehityksen toimia voidaan kuvata hiilijalanjälkinä, joka kuvaa tuotejärjestelmän koko elinkaaren aikana syntyneitä negatiivisia ympäristövaikutuksia (Turunen ym., 2023, s. 27). Lehtonen (2023, s. 20–21) kirjoittaa, että jälki voidaan laskea yksilölle, yhteisölle,

tuotteelle ja toiminnalle. Positiivinen kädenjälki nähdään keinona pienentää hiilijalanjälkeä. Kädenjälki kuvaa organisaation aikaansaamia ympäristöhyötyjä, ja vastaa tarpeeseen arvioida viestiä positiivisista ympäristövaikutuksista (Turunen ym. 2023, s. 27).

Guillaume ym. (2020, s. 3) sekä Hayward (2010, s.17) kirjoittavat, miten kädenjälkijajottelu syntyi 2000-luvun alussa vastauksena jalanjäljen käsitteeseen. Käden käsite laajentui toiminnan symbolina. Hayward (2010, s. 4, 12) kirjoittaa toimijuudesta ja sosiaalisesta kädenjälkijajottelusta, jonka mukaan toiminta voisi palauttaa sosiaalisen ja ekologisen oikeudenmukaisuuden. Hän pohti yksittäisen ihmisen osuutta kokonaisuudessa sekä mahdollisuutta ja tahoja vaikuttaa. Hayward näki kädenjäljen mahdollisuudet arvokkaana tapana pohtia ihmisen toimijuutta. Guillaume ym. (2020, s. 1) kirjoittavat, miten kädenjälki eroaa jalanjäljestä keskeisillä metodologisilla tavoilla, koska sen sisältämät vaikutukset ovat subjektiivisia ja sosiaalisia. Kädenjälki toimii heidän mukaansa viestintävälineenä ja auttaa siirtymään kohti positiivista, rakentavaa lähestymistapaa, joka keskittyy mahdollisuuksiin ongelmien sijaan.

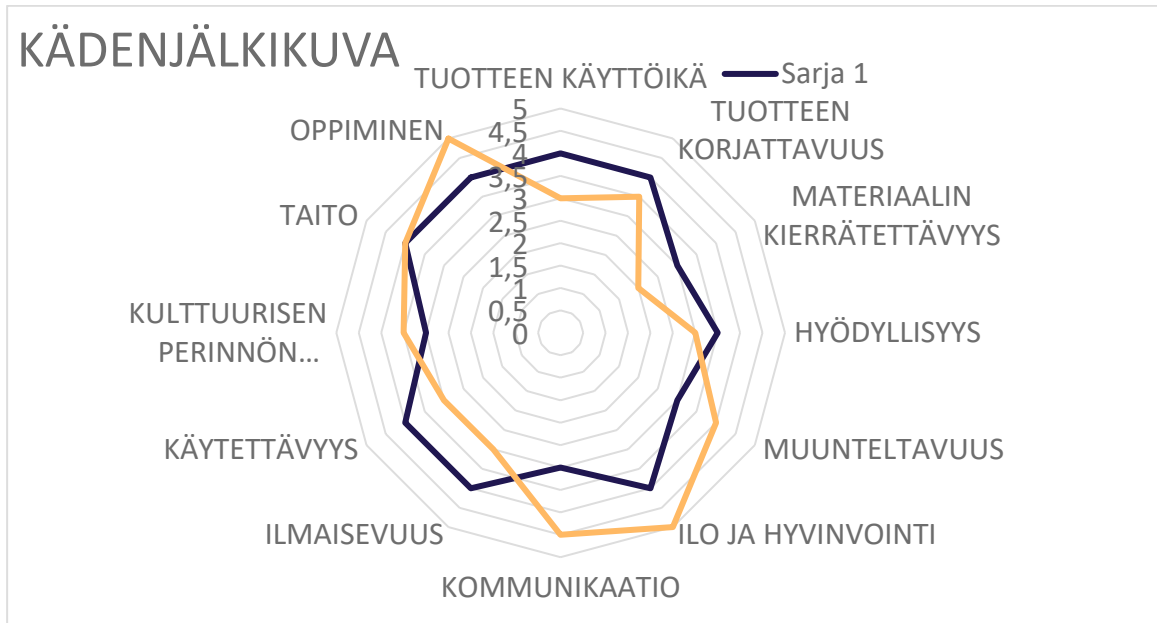
Räisänen ym. (2014, s. 59–62) sekä Väänänen & Pöllänen (2021, s. 89–90) kirjoittavat, miten hiilijalanjälkiä mittaava ympäristökuormittavuuden arvioiminen käsin tehdyistä, merkityksellisistä tuotteista ei tunnu riittävältä. He esittävät positiivisen kädenjälkimetaforan tuovan rakentavan lähestymistavan käsityötuotteen ympäristömyönteisyyden arviointiin, jolloin kestävä kehityksen arvojen mukaisesti myös tuotteen sosiaaliset ja kulttuuriset ominaisuudet on mahdollista ottaa arvioinnissa huomioon. Räisänen ym. (2014) esittämä Fingerprint-työkalu voi tuoda esiin heidän mukaansa tuntevan, tekevän ja osaavan kädenjäljen, joka sisältää neljä kestävä kehityksen mukaista osa-aluetta tuotteeseen: ekologisia, taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuuriin kuuluvia aspektoja tarkastellaan käytettävyyden näkökulmasta.

Räisänen ym. (2014, s. 60) esittävät, miten kestävyuden eri ulottuvuuksien vahvuutta on mahdollista arvioida Fingerprint-työkalun avulla jo suunniteltavassa tuotteessa kokonaisvaltaisesti ja kokemuksellisesti. Arviointi perustuu suunnittelijan tai käsityön tekijän subjektiiviseen arvioon, jolloin arvioija tarkastelee tuotetta kunkin käytettävyyden osa-alueen näkökulmasta ja nimeää asteikolla 0–5 taulukkoon ominaisuuksia sekä yksityiskohtia, jotka vastaavat positiivisesti tähän näkökulmaan (taulukko 1). Mainintojen määrä tarkoittaa asteikossa, että esimerkiksi 1 merkitsee arvioitavassa tuotteessa olevan vähän kyseistä ominaisuutta ja 5 merkitsee, että ulottuvuutta on erittäin paljon.

Taulukko 1. Fingerprint: kestävyiden ja käytettävyyden osa-alueet ja niiden arviointi (Räisänen ym., 2014, s. 60).

KESTÄVYYDEN OSA-ALUE	KÄYTETTÄVYYDEN OSA-ALUE	ASTEIKKO 0 - 5
EKOLOGINEN OSA-ALUE	TUOTTEEN KÄYTTÖIKÄ	
	TUOTTEEN KORJATTAVUUS	
	MATERIAALIN KIERRÄTETTÄVYYS	
TALOUDELLINEN OSA-ALUE	TUOTTEEN HYÖDYLLISYYS	
	MUUNNELTAVUUS	
	TUOTTEEN TUOTTAMA ILO JA HYVINVOINTI	
SOSIAALINEN OSA-ALUE	KOMMUNIKOINTI (KOMMUNIKAATIO)	
	ILMAISEVUUS	
	KÄYTETTÄVYYS	
KULTTUURINEN OSA-ALUE	KULTTUURISEN PERINNÖN JAKAMINEN	
	TAITO (taidon hallinta)	
	OPPIMINEN	

Fingerprint-työkalun kestävyiden ja käytettävyyden osa-alueiden arvioinnin tulokset on mahdollista visualisoida kädenjäljeksi tai sormenjäljeksi, jolloin suunnittelija tai käsityön tekijä voi konkretisoida kestävyiden osa-alueiden hallintaa omassa tuotteessaan itselleen ja mahdolliselle asiakkaalleen (kuvio 1). Kädenjälkikuvista näkee, mitä käytettävyyden osa-alueita on mahdollista kasvattaa laajemmaksi. Kädenjälkikuvan laajuus kertoo kestävyiden osatekijöiden hallinnan positiivisuudesta.

Kuvio 1. Visuaalinen kädenjälkikuva Fingerprint-työkalun arvioinnista (Räisänen ym., 2014, s. 61).

3 KÄSITYÖN ILMIÖITÄ

Käsityö tarkoittaa käsin tai käsityökaluin suoritettavaa työtä sekä käsin tehdyn työn tuotetta (Anttila, 1993, s. 10; Kojonkoski-Rännäli, 1995, s. 67). Rönkön (2011, s. 14) mukaan ”käsi-työllisen toiminnan peruselementit ovat käsityön tekijä, materiaali ja tekemisen prosessi”. Rauhala (2019, s. 12) lisää, miten käsityön suunnittelu- ja valmistusprosessiin vaikuttavat tekijän persoonallisuuden lisäksi kognitiiviset, sensomotoriset ja emotionaaliset tekijät. Anttila (1993, s. 27) määrittelee käsityön ja käsi- ja taideteollisuuden kokonaisuudessaan muotoiluksi. Siinä on Anttilan mukaan kysymys muodon antamisesta, sillä tuotteita valmistetaan erilaisien tekniikoiden ja välineiden avulla erilaisista materiaaleista. Tarkasteluun voidaan ottaa monenlaisten käsityötuotteiden lisäksi käsityötuotteiden valmistamisen prosessi, käsityötaito, tai käsityön laajemmat merkitykset yksilön, yhteiskunnan tai kulttuurin näkökulmasta. Luutonen (2002, s. 72) tarkentaa käsityön tuotteen voivan olla immateriaalinen, mikäli sen valmistusprosessi johtaa taidon oppimiseen tai elämykseen eikä niinkään konkreettiseen tuotteeseen.

3.1 Käsityö kulttuuriperinnön kantajana

”Käsityö on keino ilmaista identiteettiä, väylä itsensä toteuttamiseen, suosittu harrastus ja monelle ammatti”, kirjoittaa Luutonen (2017, s. 7) Itsetekemisen perinne -julkaisussa, joka on syntynyt osana aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta tehdyn Unescon yleissopimuksen (2003) toimeenpanotyönä. Sopimus tuli Suomessa voimaan 2013, ja Museovirasto vastaa sen koordinoinnista. Luutonen lisää, että itsetekeminen kuuluu suomalaiseen kulttuuriin. Käsityö on ollut suomalaisessa koulutusjärjestelmässä osa yleissivistävää koulutusta jo vuodesta 1866.

Muodollinen, formaali oppiminen tarkoittaa käsityön oppimista sellaisissa organisaatioissa, jossa oppimista ohjaa opetussuunnitelma ja sen kautta on mahdollista suorittaa tutkinto (Raunio & Paju, 2022, s. 8). Käsityöammattilaiseksi eli artesaaniksi voi kouluttautua Suomessa käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksissa (mts. 14–15). Taideteollisuusalan ammatillisten perustutkintojen, ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen opintokokonaisuuksien sisällöt ja ammattitaidon kriteerit (e-perusteet) löytyvät OPH:n opintopolun kautta. Käsityön ja muotoilun tutkintoja sekä käsityötiedettä ja taidetta voi opiskella useissa ammattikorkeakouluissa ja yliopistossa ympäri Suomen. Käsityötaitoja voi opiskella Suomessa myös taiteen

perusopetuksen (mts. 25–26) opetussuunnitelman mukaan esimerkiksi Taitokeskuksissa sekä harrastuspohjalta monissa yhdistyksissä, kansalaisopistoissa ja työväenopistoissa.

3.2 Käsityön merkityssisältöjä

Kojonkoski-Rännäli (1995, s. 67) luettelee väitöskirjassaan elementit, jotka hänen mukaansa muodostavat käsityön merkityssisällön:

1. Käsityön intentio ihmisen tekemisen perusintentiona
2. Käsien tekeminen käsityön tekniikkana
3. Konkreettinen esine käsityön ulkoisena tuotoksena
4. Käsityön luonne kokonaisena ja olemisen sallivana tekemisenä
5. Ihmisen sisäiset kvalifikaatiot käsityön tekemisen sisäisinä tuotoksina
6. Käytännön järjen kehittyminen käsityön tekemisen avulla

Kojonkoski-Rännäli (1995, s. 67–68) tarkentaa elementtejä. Käsillä tekeminen liittyy hänen mukaansa kehollisuuteen ja liikkuvuuteen, ja sen ihminen kokee hyvin motivoivana ja tyydyttävänä. Kyseessä on ihmisen perusintentio, joka ei ole tuottamistapana kadonnut maailman muuttuessa. Käsien tekeminen tekniikassa kädet ovat hänen mukaansa kokemuksellisen tiedonhankinnan ja materiaalin muotoamisen välineenä. Konkreettinen käsityötuote, tuotos tai esine, nykyään usein myös palveluun liitettynä, kertoo tekemisen prosessin kaikkien vaiheiden laadusta ja merkityksestä. Valmis käsityötuote on usein tekijälleen merkittävä minäkuvan ja itsetunnon kehittäjä.

Rönkkö (2011, s. 65) kirjoittaa käsityöopettajaopiskelijoiden käsityölle antamista merkityksistä ja luettelee neljä erilaista orientaatiotyyppiä käsityöhön: käsityöorientoituneet, käsityötaitoorientoituneet, käsityöperinneorientoituneet sekä käsityöilmaisuo-rientoituneet. Käsityöorientoituneiden opiskelijoiden suunnittelu lähti liikkeelle usein tarpeesta, ja se ohjasi heidän koko käsityöprosessiaan (Rönkkö, 2011, s. 66). Käsityötaitoorientoituneille opiskelijoille käsityöprosessi oli käsityötaidon oppimista, ja he miettivät ammattiosaamistaan tarvitsemansa käsityötaidon näkökulmasta (mts. 73–80). He myös harrastivat käsitöitä monipuolisesti ja heille taidon kehittäminen oli samalla käsityöidentiteetin hahmottamista. Käsityöperinneorientoituneille opiskelijoille oli tärkeää vaalia heille tärkeitä asioita, omia juuria, kotiseutua, ehkä läheisen henkilön ohjaamana tai kiinnostuksena saattoi olla jokin tietty aikakausi (mts. 82). Heille taidon siirtyminen kulttuuriperinnön näkökulmasta oli tärkeää. Omien ajatusten ja tunteiden reflektointi ja ilmaiseminen, elämys ja identiteetin rakentaminen saattoi olla käsityöilmaisuo-rientoituneiden opiskelijoiden tavoitteena käsityöprosesseissa (mts. 88). Nämä

käsityöorientaatiot voivat olla laajemminkin käsityön tekijöiden lähestymistapoja ja tavoitteita suhtautumisessa käsitöihin käsityöprosessien aikana.

Subjektiiivisesti tulkitut käsityön merkitykset tulevat esiin Kouhian (2012, s. 25–40) tutkimusartikkelissa, joka esittelee monikulttuurisessa käsityöympäristössä selvitettyjä toisiinsa liittyviä ja osittain päällekkäisiä käsityön merkityksiä. Kategoriat ovat funktionaaliset, aineelliset, esteettiset, ilmaisulliset, moniaistiset, kokemukselliset, yhteisölliset ja narratiiviset merkitykset. Subjektiiivisesta luonteesta huolimatta merkityskategoriat tuovat uutta tietoa arvoihin ja arvostuksiin liittyvään keskusteluun, käsityö voi luoda vuorovaikutusta ja välittää kokemuksia. Kouhia näkee sosiaalisesti jaetun ulottuvuuden tärkeänä käsityön kokemisessa ja arvostamisessa. Sen kautta on mahdollista löytää monia sovelluksia kulttuurienväliseen kohtaamiseen, terveyteen ja hyvinvointiin, ihmissuhteisiin sekä taiteen käytäntöihin. Käsityö voi luoda vuorovaikutusta ja keskinäistä ymmärrystä sekä ylittää kulttuurirajat dialogin ja osallistumisen avulla.

Suomen käsityön museon seminaarissa Onko tämä(kin) käsityötä pitsiosaa ja käsityön monitaitaja Tarmo Thorström (2023) luennoi käsitöiden merkityksestä. Hän esitti, että käsityön tulevaisuus on taattu, jos käsityön tekijöiden motivaatio säilyy. Hän jakoi käsityön tekijät käsityön tekemisen motiivien perusteella traditionalisteihin, funktionalisteihin ja ekspressionisteihin. Käsityön tekemisen kautta osa tekijöistä tavoittaa perinteen historian elävöittämisen kautta, tarve lähtökohtana voi liittyä kaikkeen elämiseen ja ansaintaan ja ilmaisu käsitöiden osana voi liittyä sekä henkilökohtaiseen että laajempaan viestimiseen ja vuoropuheluun. Seminaarin aikana puhuttu ja ymmärretty saattoi vaikuttaa Tarmo Thorströmin ajatuksiin niin, että hän ilmaisi puheessaan vielä neljänneksi motiiviryhmäksi survivalistit, joille käsityön tekeminen on tapa selviytyä. Ihmisen on käytettävä käsiä ja aivoja selviytyäkseen yksilönä ja yhteisönä elinvoimaisena.

Niina Väänänen (2020a, s. 243–244) kirjoittaa, miten kestävän käsityön lähestymistavoissa voi ensin näkyä kiinnostus materiaaleihin, mutta perehtymisen syventyessä suhtautuminen voi muuttua konkretiasta laajempiin merkityksiin. Tätä käsitellään enemmän luvussa 4.

3.3 Käsityö ja käsityön tekijät

Taitoliitto selvitti syksyllä 2021 yhdessä Tilastokeskuksen kanssa suomalaisten käsityöharrastusta: lähes puolet suomalaisista harrastaa käsitöitä, nikkarointia tai rakentelua

säännöllisesti (Taitoliitto, 2021). Käsityöharrastajien määrä on kasvanut varsinkin covid-pandemian aikana. Jopa 85 % suomalaisista ilmoittaa olevansa kiinnostunut oppimaan käsitöitä. Vastaava luku vuonna 2018 oli 65 %. Pöllänen (2017, s. 73–83) kirjoittaa työ- ja yksityiselämän välisen rajan hämärtymisestä: ”Harrastukset ja niistä kumpuava identiteetti ovat tulleet yhä keskeisemmäksi vapaa-ajan määrittäjäksi”.

Puikko ja koukku -podcastin (Keinonen & Lehtinen, 2021) vieraana tutkija, tohtori Anna Rauhalo, ilmaisi käsillä tekemisen olevan kuin päiväkirjan pitämistä käsin. Siinä samalla nähtävillä oleva tuotos on dokumentti tästä ajasta, tekemisen kautta voi käsitellä omia tunteita. Rauhalan (2019, s. 213–215) ja Pölläsen (2017, s. 73–83) mukaan neulonta käsityönä koki uuden tulemisen Suomessa 2000-luvulla. Siihen vaikuttivat neulekahviloihin osallistuminen, runsas lanka- ja käsityötarvikkeiden tarjonta sekä ennen kaikkea internetin tarjoamat uudet neulemallit, -tekniikat ja näkyvimpänä uusi kuviomaailma. Pandemia muutti lisää monen toimintatapoja ja harrastuksia, sillä käsistöistä löytyi monelle elämää helpottavaa toimintaa. Mahlamäki (2024, s. 16) kuvaa kirjassaan pandemian aikana nimetyn neuloosi-ilmiön tarkoittavan tilaa, jossa ihminen miltei pakonomaisesti neuloo kaikissa mahdollisissa tilanteissa ja kaikina mahdollisina aikoina. Osa käsityötoimijoista on löytänyt hyväntekeväisyyden kautta väylän jakaa laadukkaita tuotteita tarvitseville.

Aivotutkija Minna Huotilainen tuo Kivelän (2012) ohjelmassa esiin, miten käsityöharrastus aktivoi monipuolisesti aivojen eri osa-alueita. Tällä on ihmisen hyvinvoinnin kannalta suuri merkitys. Huotilainen kuvaa, miten pieni motorinen liike käsillä vapauttaa, saa aikaan aktiivisuutta aivoille ja tuntuu lomalta muusta tekemisestä. Käsitöiden kautta haetaan Huotilaisen mukaan palautumista ja rentoutumista. Toisaalta käsitöiden kautta ikäihmisille voisi löytyä tilaisuus aktivoitua sosiaalisesti.

Käsityöaktivismi on Perttulan (2018, s. 140–147) mukaan aktiivista toimintaa, jossa tehdään sekä käsillä että pyritään muuttamaan yhteiskunnassa epäoikeudenmukaiseksi koettuja asioita. Hänen mukaansa kaikenlainen käsitöiden tekeminen voidaan ajatella käsityöaktivismina, koska käsityötä pidetään teollisesti massatuotettujen tekstiilituotteiden vastavoimana. Käsityöaktivismi on mielipiteenilmaisua itselle tärkeissä asioissa ja sitä voidaan toteuttaa yksin tai yhdessä muiden ihmisten kautta. Tavoitteena on kuitenkin vuorovaikutus, käsityötuotteen kautta pyritään aktivoimaan teoksen katsojia. Väänänen (2020a, s. 241) tuo esiin myös, että passiivinen aktivismi voi olla tekemättä jättämistä tai itse tuotteen tekemistä ja ostamatta jättämistä. Hän korostaa, että käsityön tekeminen on tällöin valinta. Taitoliitto ja Designmuseo

toteuttivat Helsingissä 2017 Sano se käsin -teosreitin, joka oli käden taitojen tulevaisuuteen kantaa ottavien viestien reitti (Designmuseo, 2024). Käsityöaktivismi on kansainvälinen ilmiö, jolla otetaan kantaa ajankohtaisiin kysymyksiin käsityöllisin keinoin.

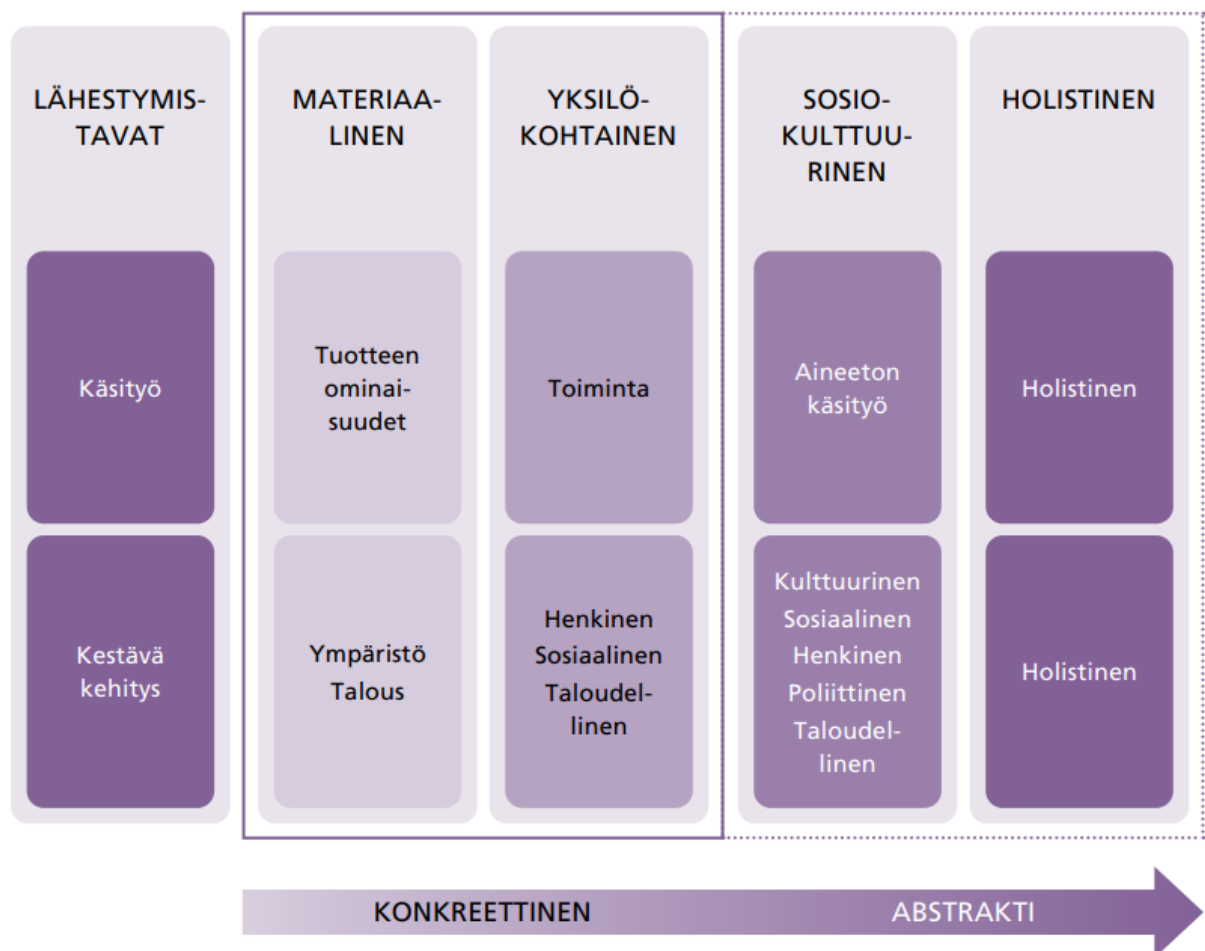
Kierrätysmateriaalin käyttö on näkynyt suomalaisessa tekstiilitaiteessa. Taustalla on 1900-luvun alun ready made -taiteen virtaukset (Lukkarinen, 2008, s. 55, 61). Kaarina Kaikkonen sai suuren yleisön kiinnostumaan toteuttamalla suuria tekstiili-installaatioita kierrätysmateriaaleista (s. 66). Teos "Varjo" tuntui elämykseltä myös opinnäytetyön tekijän mielestä.

Kuva 1. Kaarina Kaikkosen teos Varjo Tampereella 2021.

4 KESTÄVÄ KÄSITYÖ

Kestävää käsityötä voi lähestyä useasta näkökulmasta. Mahdollisesti helpoin lähestymistapa on yksilökohtaisesti konkreettinen materiaallinen lähestyminen käsityötuotteeseen (kuvio 2). Tuotteella on merkitys tai sen valmistaminen on ollut merkityksellistä. Ehkä tuotteen materiaaleja, hankintatapaa tai valmistustekniikkaa on ajateltu tietoisesti kestävän kehityksen näkökulmasta. Väänänen (2020a, s. 243) kirjoittaa materiaallisen ja yksilökohtaisen lähestymistavan olevan ensimmäisiä askelia kestävyiden polulla.

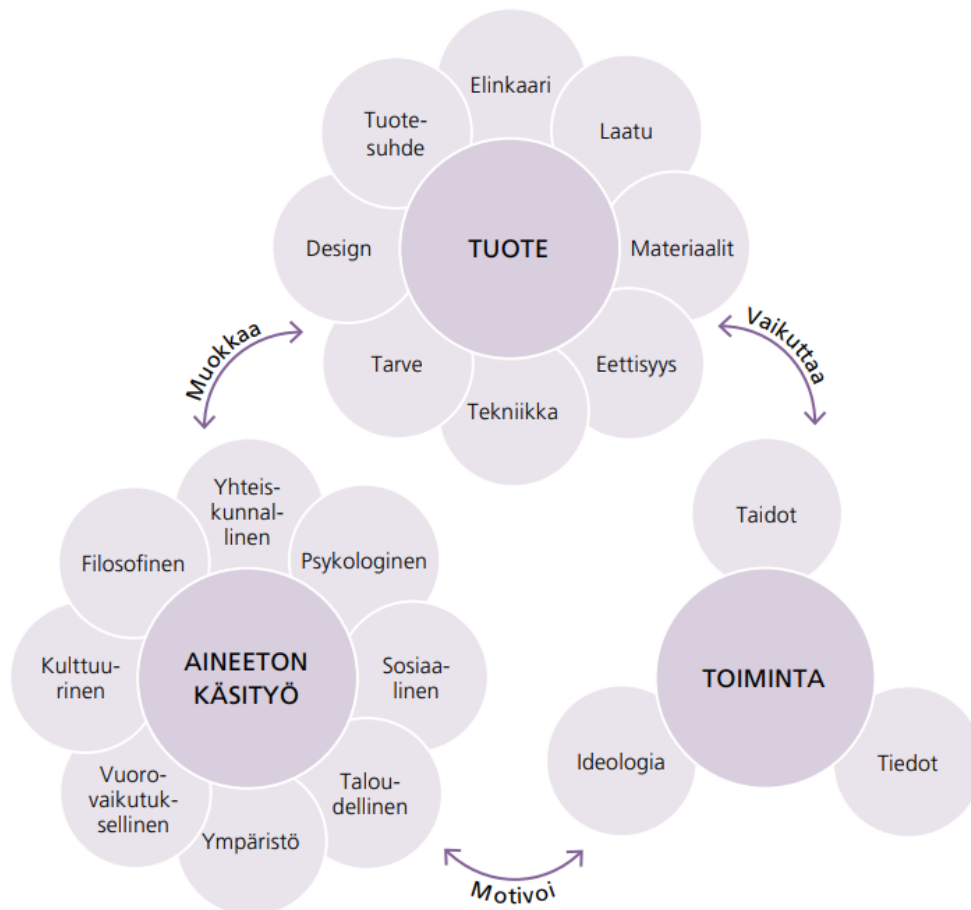

Kuvio 2. Lähestymistavat kestävään käsityöhön (Väänänen 2020a, s. 243).

Väänänen (2020a, s. 243) jatkaa, miten reflektoinnin jatkuessa pohdinta syvenee ja tekijä mahdollisesti havahtuu ymmärtämään omien valintojensa välittömät seuraukset. Käsityötuote ja sen valmistaminen on voinut olla yksilölle itselleen merkittävä toimintaprojekti senhetkisen tarpeen täyttäjänä, josta yksilö nauttii itseksensä tai mahdollisesti viestittää somekanavillaan seuraajilleen. Käsityötuotteen valmistaminen on voinut olla myös yhteisöllistä ja

vuorovaikutteista toimintaa, joka nähdään konkreettisen käsityön lisäksi tapahtuvana aineettomana kulttuurikäsityönä. Sen merkitys voi olla laaja, kokonaisvaltainen ja tulevaisuuteen kurkottava.

Niina Väänänen (2020a, s. 241–242) esittelee kestävän käsityön systeemin, joka muodostuu kolmesta elementistä: käsityö toimintana, tuotteena ja aineettomana käsityönä (kuvio 3).

Kuvio 3. Kestävän käsityön kolme elementtiä ja niiden osatekijöitä yhteen kietoutuneessa systeemissä (Väänänen 2020, s. 242).

Seuraavassa avataan kestävän käsityön kolmea elementtiä: käsityö toimintana, tuotteena ja aineettomana käsityönä. Käsityö muodostaa vastauksen kestävän kehityksen haasteisiin (Väänänen & Pöllänen, 2021, s. 88). Väänänen (2020b, s. 77) väitöskirjan päähavainnoissa todetaan, että käsityö on tehokas työkalu ymmärtää kestävää kehitystä ja kehittää ymmärrystä kokonaisvaltaiseksi näkemykseksi.

Käsityö toimintana pitää sisällään taidot, tiedot sekä ideologian, joka sisältää kestävän kehityksen arvot ja asenteen (Väänänen, 2020a, s. 241). Taidot koostuvat suunnittelutaidoista sekä teknisestä taitavuudesta, jotka kertyvät harjaantumisen ja oppimisen kautta ja näkyvät valmiissa käsityötuotteessa. Käsityötoimintaan kuuluu työvälineiden ja tekniikan hallinnan lisäksi oleellisena materiaalitietous ja materiaalien valinta. Materiaalien valmistusprosessi ja hankintatapa halutaan ehkä selvittää, ja tietoinen toimija pyrkii tekemään omien arvojensa mukaisia valintoja tai mahdollisimman lieviä kompromisseja valinnoissaan.

Käsityötuotteen ominaisuuksista materiaali, valmistustekniikka, design ja tuotteen laatu kokonaisuutena näkyvät katsojalle ja kokijalle ensimmäisinä, sillä tuote voi olla konkreettisesti käsin kosketeltavissa (Väänänen & Pöllänen, 2021, s. 94). Tuotteen ulkoinen muoto ja ominaisuudet kertovat tuotteen tekijän taidoista ja arvovalinnoista, ja samalla ne vaikuttavat siihen, kuka tuotetta käyttää ja minkälainen tuotesuhde käyttäjän ja tuotteen välille muodostuu. Materiaalien valinta on tuotteen elinkaaren näkökulmasta keskeinen tuotteen valmistajalle, mutta myös tuotteen käyttäjälle. Materiaali vaikuttaa oleellisesti tuotteen käytettävyyteen eli siihen, vastaako se käyttäjänsä tarpeisiin. Materiaaleissa kiteytyy tuotteen eettisyys sekä tekijän ja käyttäjän arvovalinnat. Tuotteet voivat muodostua merkityksellisiksi tekijöilleen myös ansaintanäkökulmasta ja käyttäjilleen käytettävyytenä ja myös identiteetin muodostajana.

Kestävän käsityön **aineeton näkökulma** tulee esiin tuotteen ja toiminnan mukana (Väänänen & Pöllänen, 2021, s. 94). Aineettomia käsityön näkökulmia ovat kulttuuriset, psykologiset, filosofiset, sosiaaliset, yhteiskunnalliset, taloudelliset, vuorovaikutukselliset ja ympäristön näkökulmat. Materiaalinen tuote tehdään käden taidoilla, mutta aineeton käsityö sitoo sen ympäristöön ja tuo tuotteelle ja tekemiselle monenlaisia merkityksiä. Nämä tulevat esiin reflektion syvetessä abstraktille tasolle. Kenties havahdutaan pohtimaan käsityötuotteen ja tekijän ympärillä olevia asioita. Käsityö voidaan nähdä kulttuurisena ilmiönä, perinnekäsityönä, voimaannuttavana harrastuksena, mielenkiintoisena tapana ansaita elantonsa, ilmaisun välineenä ja kenties kasvatuksen välineenä kestävyiden parempaan ymmärtämiseen.

5 NÄKÖKULMIA KEHITTÄMISEEN

Kestävän käsityön näkökulmia pyrittiin ymmärtämään tässä opinnäytetyössä kirjallisuuteen perehtymällä ja käsityötoimintaan osallistumalla muiden käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen toimijoiden kanssa. Tutkimusaineistoa kerättiin toiminnallisissa työpajoissa osana muuta opetustoimintaa vuorovaikutuksen kautta tuotteisiin ja toimintaan liittyviä prosesseja havainnoimalla, kyselyn avulla sekä Fingerprint-työkalua testaamalla. Alkutilanne analysoitiin SWOT-analyysina. Ymmärrystä haettiin lisäksi kollegoista koostuvan ammatillisen keskusteluryhmän dialogin avulla. Opinnäytetyö kertoo samalla opettajan rooleista toiminnan organisoijana, osallistujana ja analysoijana.

Lähestymistapa tutkimukseen oli kvalitatiivinen. Aineisto koostui havainnoista, keskusteluista ja positiivisen kädenjälkityökalun testaamisesta. Ammatilliset ryhmäkeskustelut on äänitetty ja litteroitu. Aineiston analyysi löytyy luvussa 7.

5.1 Suunnittelututkimus

Kehittämistutkimuksella on mahdollista saada Pernaan (2013, s. 11–13) mukaan opettajien työtä tukevaa käytännönläheistä tietoa. Design- tai suunnittelututkimuksen luonteeseen kuuluu tavallisesti toimintatutkimuksen tapaan käytäntöjen tutkimuksellinen kehittäminen, tutkimuksen toteutuksen syklinen luonne sekä teoreettisen ja empiirisen tarkastelun vastavuoroisuus (Kiviniemi, 2015, s. 221). Käsi- ja taideteollisuusosalalla design-sana liittyy mielikuvissa ensin käsityötuotteiden suunnitteluun ja muotoiluun, ja sen vuoksi tässä opinnäytetyössä haluttiin puhua suunnittelututkimuksesta design-tutkimuksen sijaan.

Kiviniemi (2015, s. 222–223) jäsentää kasvatustieteellisen suunnittelututkimuksen kuusi keskeistä piirrettä, jotka ilmensivät myös käsillä olevaa kestävään käsityöhön liittyvää kehittämis-hanketta. Ensinnäkin käytäntöä kehittävät suunnitteluperiaatteet ja toimintamallit ovat suunnittelututkimuksen keskeisiä lähtökohtia ja sidoksissa kehittämiskontekstiinsa. Samalla tavoitellaan suunnittelu- ja toimintamallien hyödynnettävyyttä myös muissa konteksteissa. Toiseksi kehittäminen tapahtuu aidoissa olosuhteissa, tässä tapauksessa käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksessa eri toimijoiden kanssa. Kehittämistoiminta perustui tutkimuksissa esiin tuodun kestävä käsityön ja taidon oppimisen lisäksi myös käytännön olosuhteiden tuntemiseen. Suunnittelututkimuksen avulla on mahdollisuus saada pragmaattisesti syvempi ymmärrys sekä teoriasta että käytännöstä. Kolmanneksi kehittämisprosessia kuvaa jatkuvasti

kehittyvä iteratiivinen syklisyys, jossa analysointi, suunnittelu ja toteutus toistuvat. Riittävän väljä suunnitelma mahdollistaa tarkoituksenmukaisten muutosten tekemisen kehittämisen aikana. Neljäntenä piirteenä suunnittelututkimuksessa on se, että tutkimusmenetelmiä voidaan vaihtaa prosessin eri vaiheissa, mikäli tutkimuksen painopistettä halutaan painottaa eri teemojen mukaan. Viidentenä piirteenä suunnittelututkimusta kuvaa yhteistyö tutkijan ja käytännön toimijoiden kesken kehittämisen eri vaiheissa. Pernaa (2013, s. 12) kirjoittaa myös, miten jatkuvan arvioinnin ja kehittämisen yhteydessä hyödynnetään erilaisten sidosryhmien asiantuntijuutta. Tässä opinnäytetyössä esimerkiksi ammatillisen keskusteluryhmän dialogi muodosti jaetun asiantuntijuuden opinnäytetyön tekijän kanssa. Kuudentena piirteenä suunnittelututkimuksessa Kiviniemi (2015, s. 223) tuo esiin kontekstuaalisuuden, jolloin dokumentoinnin avulla tutkimustuloksia kuvataan kehittämisprosessin ja olosuhteiden yhteydessä.

5.2 Tutkiva opettaja

Tiedon luonne ymmärretään yhä enemmän muuttuvana ja problemaattisena, se ei ole Niikon (2015, s. 243) sanoin enää ”opettajan taskussa oleva”. Sekä opettaja että opiskelijat ymmärretään sisältäpäin ohjautuviksi ja omaa toimintaansa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa rakentaviksi yksilöiksi. Tiedon tulisi perustua omakohtaiseen ymmärrykseen. Opettaja toimii edelleen oman substanssiosaamisensa asiantuntijana ja toiminnan organisoijana. Samalla opettaja tarvitsee enemmän tutkijan taitoja voidakseen kehittää itseään ja työtään luomalla muuttuvissa tilanteissa toimivaa omaa käyttöteoriaa. Oppimiseen on kiinnitettävä enemmän huomiota, koska opiskelijoilla voi olla enemmän yksilöllisiä oppimistarpeita myös sen vuoksi, että opettajan työ on laajentunut luokkahuoneista osin verkossa tapahtuvaksi ja tiimiperustaiseksi. Kun oppiminen tapahtuu aiempaa vuorovaikutteisemmin, myös opettaja voi oppia opiskelijoiltaan. Vuorovaikutus voidaan nähdä kvalitatiivisessa tutkimuksessa tapahtuvan sekä teorian ja käytännön välillä että lisäksi opettajan ja tutkijan roolien välillä (Niikko, 2015, s. 245). Kvalitatiivinen tutkimus ja opettaja tutkijana -ajattelu voi tarjota opettajille tilaisuuksia analysoida omaa työtään, kehittää uutta ajattelua sekä saada valmiuksia muutosprosessien kohtaamiseen.

Opettaja voi toiminnallaan rohkaista opiskelijoiden oman ajattelun kehittymistä. Tutkivan oppimisen osatekijöiksi tulisi muodostaa aito konteksti, asettaa ja selittää uusi ongelma, luoda työskentelyteoria, arvioida kriittisesti toimintaa ja tietoa, hankkia syventävää tietoa ja jaetun asiantuntijuuden kautta osallistumalla asettaa tarkennettu ongelma uuden työskentelyteorian

luomiseksi (Hakkarainen ym. 1999, s. 202–204). Kontekstin luomisen ja ongelmien määrittämisen kautta tarkoituksena on tiedostaa uuden todellisen haasteen sitouttaminen aikaisemmin opittuun asiayhteyteen. Tämä auttaa teorian mukaan opiskelijoita hahmottamaan asioiden merkityksen ja motivoitumaan uuden tiedon soveltamiseen. Tutkiva oppiminen korostaa asiantuntijuuden kasvavan, kun kaikki osaprosessit jaetaan oppimisyhteisön jäsenten kesken.

Hakkarainen ym. (1999, s. 205–207) korostavat kuitenkin, että tutkiva oppiminen ei ole tekemällä oppimista, jossa yhteistoiminnallisesti toteutetaan oppimisprojekteja. He mainitsevat, miten ”tekemällä oppiminen” johtaa harvoin olennaisiin muutoksiin oppimistuloksissa sekä oppijoiden ajattelun ja asiantuntijuuden kehittymisessä. Erikseen mainitaan, miten oletus hauskuudesta tekemisessä ei lisää välttämättä oppimista ja miten konkreettinen tekeminen ei välttämättä lisää käsitteellistä ymmärryksen syvenemistä, ellei opiskelutoiminnoissa varmisteta ilmiöiden selittämistä ja käsitteellisen ymmärryksen jakamista. Opinnäytetyön tekijä näkee kuitenkin taideteollisuusalan käytännönläheisissä oppimisprojekteissa tutkivan oppimisen mallin kanssa yhteneväisyyttä ainakin aidoissa työelämälähtöisissä projekteissa, joissa kohdataan todellinen asiakas toiveineen ja ongelmineen. Tuotteen suunnittelu ja muotoilu ymmärretään ongelmanratkaisuna, johon haetaan ratkaisua tiedonhankinnan, kokeilujen ja kenties yhteiskehittämisen kautta yhdessä asiakkaan ja muiden toimijoiden kanssa. Prosesseissa tehdään valintoja muodon, materiaalien, työvälineiden, valmistustekniikoiden ja käytettävyyden näkökulmista ja valmistetaan tuotteet kustannusarvioin mukaan. Näyttöjen arvioinnissa osaaminen osoitetaan tuotteiden lisäksi portfolioiden avulla, jolloin työelämästä tulevien arvioijien arvioitavana on opiskelijoiden oppimisen prosessit ja tuotokset kriteerien mukaan (e-perusteet).

5.3 Kokemuksellinen oppiminen keskiössä

Taideteollisuusalan perustutkinnoissa Tuotteen suunnittelun ja valmistamisen osaamisalalla ammattiin oppiminen sisältää tavoitteellista toimintaa, joka on luonteeltaan toiminnallista ja kokemuksellista oppimista. Ammatillisia sisältöjä opitaan substanssiosaamista haluttuun ottamalla, kokemusten kautta oppimalla, ammatilaiseksi kasvamalla ja osaaminen arvioidaan näytöissä arviointikriteerien (e-perusteet) mukaan työelämästä tulevien arvioijien toimesta. Taidon oppiminen nähdään tavoitteellisena toimintana, prosessin ja

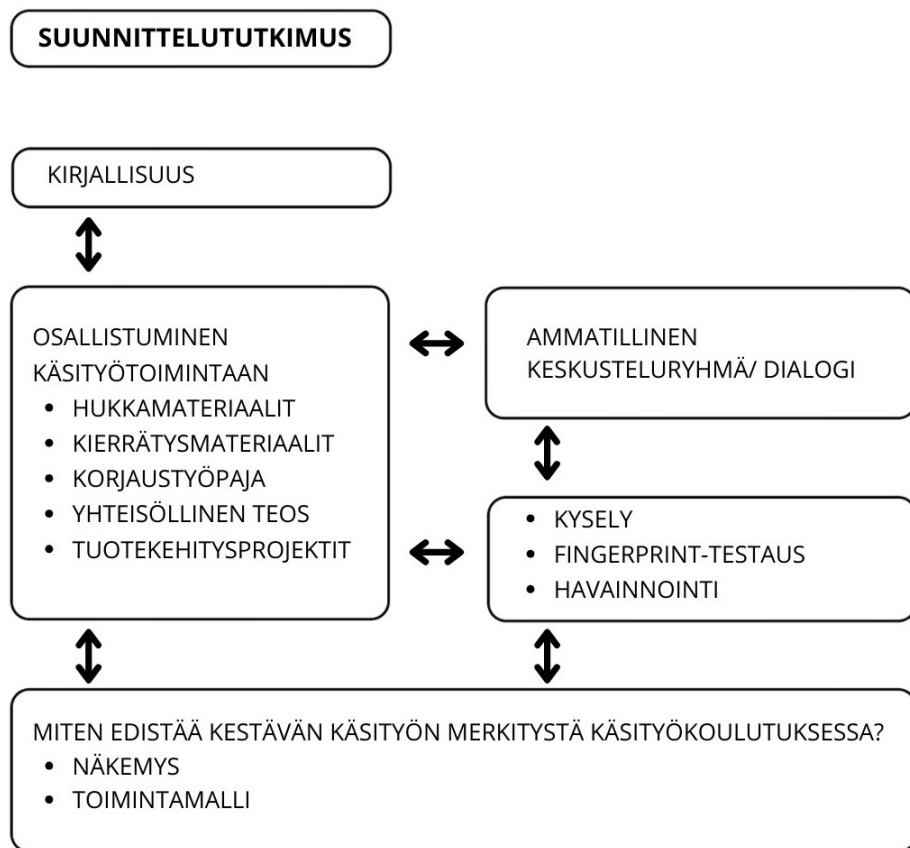
tuotosten analysointina ja uuden tarkennetun toiminnan jatkumisena ja taitavaksi harjaantumisenä.

Kokemuksellisen oppimisen perustajana mainitaan John Dewey, hänen ajattelussaan kokemuksen käsite on keskeinen ((Öystilä, 2003, s. 27–76; von Wright & Rauste-Wright 1992, s. 210–215). Hän painotti, miten jatkuvuus ja vuorovaikutus yhdessä tuovat mittarin kasvatukselliselle merkittävyydelle ja kokemuksen arvolle. Opiskelijat tarvitsevat kykyä sitoutua omakohtaisiin kokemuksiin, kykyä reflektiiviseen havainnointiin mahdollisimman monesta näkökulmasta, kykyä käsitteellistää oppimaansa sekä kykyä soveltaa teoriaa päätöksentekoon ja ongelmanratkaisuun. Niikon (2015, s. 244) mukaan Dewey kannatti ajatusta, että opettajan työn yhteydessä tehdään myös tutkimusta. Öystilä (2003, s. 27–76) ja Niikko (2015, s. 244–245) määrittävät toiminnallisen oppimisen olevan kokonaisvaltaista toimintaa, johon liittyy sekä uuden tiedon oppiminen että henkilökohtainen ihmisenä kehittyminen. Ryhmän ja vuorovaikutuksen merkitys korostuu yhteistoiminnallisuudessa, reflektiovaihe toteutetaan vastavuoroisessa dialogissa. Toiminnallisen opetuksen nähdään lisäävän opiskelijoiden itseohjautuvuutta. Opettajan tärkeäksi rooliksi nähdään tukea ja ohjata opiskelijan omaa oppimisprosessia. Oppimisen kokemuksellisuus ei ole sinänsä toiminnan tavoitteena vaan lisäksi tarvitaan oppijan reflektiivisen toiminnan tavoitteellista suuntaamista.

5.4 Kehittämisen toimentasuunnitelma

Tässä opinnäytetyöprosessissa toteutettiin kestävään käsityöhön liittyvä kehittämishanke suunnittelututkimuksen menetelmin Sasky Ikaalisten käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksessa. Tutkimuskysymyksenä oli, miten edistää kestävän käsityön merkitystä käsityöopetuksessa. Ymmärrystä kestävään käsityöhön haettiin kirjallisuuteen perehtymällä, osallistumalla tekstiiliopiskelijoiden ryhmän toimintaan ammattiaineiden opettajan ja organisoijan roolissa sekä osallistumalla kollegoista koostuvan ammatillisen keskusteluryhmän dialogiin. Osallistuvan toiminnan kautta kerättiin aineistoa havaintojen, tuoteanalyysien ja ryhmäkeskustelujen avulla. Osallistuva toiminta sisälsi opiskelijoiden kanssa toteutetut tuotteiden valmistamisen kierrätysmateriaalista, tekstiilien korjaustyöpajan, näyttelytekstiilin valmistamisen yhteistointana sekä tuotekehitysprojektit. Käsityötoimintaa on kuvattu tarkemmin luvussa 6 ja analysoitu luvussa 7.

Alla näkyy suunnittelututkimuksena toteutetun kehittämishankkeen toimintasuunnitelma (kuvio 4). Kuvio esittää, miten toiminta lähti liikkeelle käsityöhön liittyvään kirjallisuuteen syventymällä. Lukeminen jatkui käsityötoimintaan osallistumisen aikana, koska sieltä löytyi taustaa ja perusteluja toiminnan aikaisiin valintoihin.

Kuvio 4. Kehittämishankkeen toimintasuunnitelma.

Käsityötoiminnan keskiössä olivat taideteollisuusalan perustutkintoa suorittavat opiskelijat, joiden joukossa tehtiin kysely, tuotetestausta sekä havaintoja. Samaan aikaan dialogia käytiin myös ammatillisen keskusteluryhmän kanssa. Kehityshankkeen tavoitteena oli muodostaa näkemys, miten toimia kestävänsä käsityön merkityksen edistämiseksi käsityökooulutuksessa.

6 KÄSITYÖTOIMINTAAN OSALLISTUMINEN

Kestävään käsityöhön perehtymisen suunnittelututkimus toteutettiin käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksessa taideteollisuusalan perustutkintoa suorittavien opiskelijoiden käsityötuotteita ja käsityöprosesseja havainnoimalla ja analysoimalla. Opiskelijat suorittivat opinnäytetyöprosessin aikana seuraavia taideteollisuusalan perustutkinnon opintokokonaisuuksia:

- Tuotteen, tilan tai palvelun suunnittelu ja valmistaminen, 45 osp (ePerusteet)
- Kulttuurilähtöinen tuotteistaminen, 15 osp (ePerusteet).

Käsityötoiminnan haluttiin jo suunnitteluvaiheessa sisältävän kierrättämistä ja korjaamista, koska ne ovat kestävän kehityksen mukaista toimintaa. Tähän opinnäytetyöhön valikoitui tästä näkökulmasta seuraavat prosessit: tuotteiden valmistaminen kierrätysmateriaalista, hukkamateriaalien kerääminen, tuotekehitysprojektit, yhteisöllinen korjaustyöpaja sekä teos Käden taidot -messuille. Toimintaa ja tuotoksia oli mahdollista analysoida yhdessä palautekeskusteluissa sekä myös luvussa 2 esitellyn Fingerprint-työkalun avulla. Opinnäytetyön tekijällä oli opettajana mahdollista tehdä havaintoja toiminnasta ja tuotoksista. Toimintasuunnitelman (kuvio 3) mukaan tavoitteena oli perehtyä kestävän käsityön osa-alueisiin sekä kehittää toimintaa, osallistumista ja hakea ymmärrystä ilmiöistä myös ammatillisen keskusteluryhmän dialogin kautta. Kirjallisuuteen perehtymisen, käsityötoiminnan ja keskusteluryhmän dialogin kautta haettiin vastausta kysymykseen, miten edistää kestävän käsityön merkitystä käsityöopetuksessa.

6.1 Osallistujat ja tilanne

Kehittämistoimintaan osallistui neljä juuri taideteollisuusalan perustutkintokoulutuksessa opiskelun aloittanutta opiskelijaa sekä kolme toista vuotta opintojaan jatkavaa opiskelijaa sisutus- ja tekstiilituotteiden valmistuksen osaamisalalta. Osallistuvien opiskelijoiden ikäjakauma oli yli 25 vuotta, mutta erilaisista lähtökohdista huolimatta heitä yhdisti aito kiinnostus ja innostus käsitöitä kohtaan. Hakeutuessaan opiskelijoiksi opiskelijat olivat kertoneet omissa minäkertomuksissaan opiskelun motiiveiksi halun oppia eri käsityötekniikoita ja saada ammattiosaimista työllistykseen tuotteiden valmistustehtäviin, ohjaustyöhön tai mahdollisesti itsenäisenä käsityöyrittäjänä.

Taideteollisuusalan perustutkinnossa opinnot aloitetaan materiaalilähtöisellä tavalla, jolloin materiaaleihin, työvälineisiin ja käsityötekniikoihin perehdytään suunnittelemalla ja valmistamalla ensin muutama käsityötuote itselle tai läheisen käyttöön. Mahdollisimman pian osaamisen syventyessä tuotteita suunnitellaan ja valmistetaan asiakkaille. Käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen asiakastyö saattaa olla yksittäiselle asiakkaalle tuleva tuote, mutta pääsääntöisesti usean opiskelijan yhdessä työryhmänä toteuttama julkiseen tilaan tai yritykseen tilattu uniikkityö tai tuotesarja. Yhden lähestymistavan asiakastöihin voi tuoda yhteistyö taiteilijan suunnitteleman mallin valmistamisessa, jolloin idean toteuttamisen visuaalisista, materiaalisista ja valmistusteknisistä yksityiskohdista on käytävä dialogia suunnittelijan ja usein myös tilaavan asiakkaan kanssa. Opetussuunnitelma edellyttää työelämlähtöisyyttä, joka toteutuu asiakastöiden ja työssäoppimisen kautta sekä kansainvälisissä opiskelijavaihtoissa. Asiakastöihin pyrkiminen on myös opinnäytetyön tekijälle itselleen tärkeä arvo, koska se lisää hyvällä tavalla työn mielenkiintoa ja verkostoitumista sekä toimii aitona ammattitaidon palautejärjestelmänä ja suurella todennäköisyydellä auttaa myös opiskelijoita kasvamaan ammattilaisiksi ja työllistymään omannäköisiin tehtäviin.

Kahden ammattialan opiskelijoita kutsuttiin osallistumaan opettajiensa kanssa tekstiilien korjaustyöpajaan ja sisustustekstiilialan opiskelijoiden lisäksi mukaan saatiin vaatetusalan opiskelijoita opettajansa kanssa. Korjaustyöpaja suunniteltiin kolmen ammattiopettajan kesken ja toteutettiin kaksoisopettajuuden periaatteella sisustustekstiilin ja vaatetusalan opiskelijoista koostuvassa ryhmässä.

Ymmärrystä kestävään käsityöhön haettiin taideteollisuusalan ammattiopettajista koostuvan monialaisen keskusteluryhmän dialogin avulla. Ammatillinen keskusteluryhmä oli muodostunut ennen tämän opinnäytetyön prosessia kestävään kehitykseen liittyvän tulevaisuustyöpajan sekä hukkamateriaalien kierrättämiseen liittyvän yhteiskehittämisen kautta. Alun perin viiden hengen keskusteluryhmään kuului tekstiilialan, vaatetusalan, kädentaitojen ohjausalan sekä hienopuuseppäalan ammattiopettajia. Tähän kestävään käsityöhön liittyvään keskusteluryhmään kutsuttiin kaksi uutta osallistujaa, käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen koulutuspäällikkö sekä väitöskirjaa tekevä rakennusrestaurointialan opettaja.

Kestävään käsityöhön liittyvä toiminta tapahtui pääosin käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen työsalissa osana muuta opiskelua. Opinnäytetyön tekijällä oli toiminnassa kaksoisrooli, ammattiopettajan tehtävä opiskelijoiden oppimisen ohjaajana ja valmentajana sekä kehittämistyön organisoijana ja analysoijana. Kaikille osallistuville opiskelijoille oli kerrottu kestävään

käsityöhön liittyvästä kehityshankkeesta ja aineiston keruun menetelmistä ja suunnittelututkimukseen osallistuvilta oli pyydetty ja saatu lupa tutkimukseen osallistumisesta anonymina osallistujana (liite 1). Alaikäisien vanhemmilta pyydettiin erikseen ja myös saatiin lupa, että heidän lapsensa saivat osallistua tähän suunnittelututkimukseen (liitteet 2 ja 3).

6.2 SWOT-analyysi

Toiminnan alussa lähtötilannetta arvioitiin SWOT-analyysin nelikentän avulla. Tässä nähtiin mahdollisuus huomata paremmin kestävänsä käsityötoiminnan tuomaa ajattelun tai toimintatapojen muutosta tai tarkennusta. SWOT-nelikenttäanalyysin nimi tulee englanninkielisistä sanoista strengths, weaknesses, opportunities ja threats. Kehittämishanketta ja organisaatiota voidaan tarkastella sisäisten ja ulkoisten tekijöiden näkökulmasta (Anttila, 2007, s. 142). Sisäisiin tekijöihin, vahvuuteen ja heikkouksiin, voidaan itse vaikuttaa. Vahvuudet auttavat menestymään ja toteuttamaan tavoitteet. Heikkoudet päinvastoin hidastavat tai estävät menestymistä. Ulkoisia tekijöitä ovat mahdollisuudet ja uhat. Mahdollisuuksia hyväksikäyttämällä ja kehittämällä tähdätään entistä parempaan menestymiseen. Uhat puolestaan voivat vaarantaa kaikki mahdollisuudet. Anttila (2007, s. 143) kehottaa miettimään, miten vahvuudet voidaan muuttaa menestystekijöiksi ja miten heikkoudet muutetaan vahvuuksiksi.

Taulukko 2. SWOT-analyysi opinnäytetyön tekijän arvioimana.

VAHVUUDET	HEIKKOUEDET
Hyvä ilmapiiri	Osittainen etätyö voi jakaa toimintaa
Kiinnostus käsitöihin	(aikataulu ja tavoitteet)
Hyvät käden taidot	Tieto kestävästä kehityksestä sirpaleista
Hyvät tilat ja välineet	(vaikeudet ottaa haltuun iso kuva)
Asiakas- ja yhteistyö	Uusia sellumateriaaleja ei vielä tarjolla
Hyvä materiaalituntemus	Niukkuus välttämätöntä, kompromissit
Positiivinen visuiilu	
MAHDOLLISUUDET	UHKAT
Hyvät tilat ja välineet	Kouluhallinnon linjaukset
Asiakastyöt	Resurssien riittävyys
Yhteisö	Opiskelijamäärät
Kierrätys tuo mahdollisuuksia	Opiskelijoiden rahoitus
Kulutuksen vähentäminen	Ilmastomuutoksen nopeus
Uudenlainen ansainta, asiakkaat	Asiakkaiden toiveet vastoin arvoja

Vahvuuksiin ja mahdollisuuksiin molempiin mahtuivat hyvät tilat ja välineistö, asiakkuudet sekä oppilaitoksen monialainen yhteisö. Vahvuuksissa voisi lukea myös opiskelijoiden näkökulmasta mahdollisuus opiskella henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaan lähi- ja etäjaksoilla. Nyt osittainen etätyö mainittiin hieman opettajan näkökulmasta heikkouksien kohdalla, koska se jakaa toimintaa aikataulujen ja ohjauksen näkökulmasta. Myös opiskelijoiden mahdollinen työssäkäynti opiskelun ohella vaikutti aikatauluihin ja toimintaan. Lähtötilanteessa mainittiin heikkouksissa kestävän kehityksen kokonaiskuvan hahmottamisen vaikeus. Oletuksena ja toiveena oli kuitenkin parantaa tätä näkökulmaa enemmän mahdollisuudeksi.

6.3 Hukkamateriaaleihin perehtyminen

Käsitöiden valmistusprosessissa mahdollisesti ylijäänyttä hukkamateriaaliksi nimettyä materiaalia voidaan hyödyntää uusien tuotteiden valmistamisessa. Osa ennen roskeen menneestä materiaalista voi olla esimerkiksi erilaisia kankaan paloja, lankoja, villakuituja, nahkaa tai puupaloja. Yhden roska voi olla seuraavan aarre. Osa hukkamateriaaleista on saatu lahjoituksena alan yrityksistä. Opiskelijat perehtyivät käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen muutaman ammattialan hukkamateriaalien keräämiseen, esille laittoon ja käyttöön oman ammattialan opintojen yhteydessä sekä lisäksi Kestävän kehityksen edistäminen -kurssilla. Tavoitteena oli päivittää säännöllisesti oman ammattialan valikoima muidenkin hyödynnettäväksi. Taustalla oli jo kaksi kierrosta hukkamateriaalien saatavuuden parantamisen kehittämisprojektia, Metropolian Kiertotalouskurssin selvitystehtävä sekä Seinäjoen ammattikorkeakoulun palvelumuotoilukurssin kehitystyö.

Kuva 2. Hukkamateriaaleja.

Moni käsityöläinen haluaa seurata hukkamateriaalien tarjontaa. Siinä on myös mahdollisuus ottaa taito haltuun pienin kustannuksin. Saatavilla oleva materiaalivalikoima voi toimia hyvin ideoinnin lähtökohtana.

6.4 Korjaustyöpaja

Taideteollisuusalan perustutkinnossa Tuotteen suunnittelun ja valmistamisen osaamisalalla asiakastyöt ovat yleensä uniikki- tai sarjatöitä, joihin tilataan materiaali vasta sen jälkeen, kun asiakasyrityksen edustajat ovat valinneet toteutettavan suunnitelman. Tämän opinnäytetyön kuvaaman kestävään käsityöhön liittyvän kehittämishankkeen suunnitteluvaiheessa yksityinen asiakas sattui kysymään, että voisiko opiskelijoilta tilata villasukkien korjausta. Kyseessä oli useita aikuisien kokoisia rikkiäisiä sukkapareja. Samaan aikaan yksi opiskelija oli myös pyytänyt, että hänelle opetettaisiin, miten rikkiäiset villasukat korjataan. Hyvä sattuma sai aikaan, että asiakkaan korjausprojekti otettiin ilolla vastaan, vaikka se poikkesi tavanomaisesta. Hyvin nopeasti korjausprosessia haluttiin laajentaa kuluttamisen hidastamisen hengessä ja osallistujia kutsuttiin lisää muutamilta ammattialoilta. Korjaustyöpajan sisältöä ja toimintaa suunnitteli opinnäytetyön tekijän lisäksi etukäteen kaksi ammattiopettajaa, mutta aika-tilojen päällekkäisyyden vuoksi konkreettiseen yhteistoimintaan kutsutuista pystyi lopulta sitoutumaan yksi vaatetusalan opettaja pienen opiskelijaryhmän kanssa.

Korjaustyöpajan tiloissa toimivat suuren työtilan keskelle sijoitetut pienet pöytäryhmät. Kaikki osallistujat istuivat lähekkäin, ja korjaamiseen tarvittavat langat ja välineet olivat helposti kaikkien saatavilla. Aluksi käsiteltiin lyhyesti kestävän käsityön käsitettä Niina Väänäsen mallin (kuvio 3, luku 4) mukaan ja kerrottiin päivän lopuksi tulevasta mahdollisuudesta osallistua pieneen suunnittelututkimuksessa mukana olevaan kyselyyn (liite 4). Korjaamisen malleja ja tekniikoita käytiin läpi valmiiden esimerkkikorjausten sekä etukäteen valmistetun PowerPoint-esityksen avulla. Opettajat olivat varautuneet myös opettamaan tekniikoita kädestä pitäen opiskelijoille. Informaatio avasi parsimisen tekniikkaa niin hyvin, että kaikki pystyivät suoraan aloittamaan oman tai asiakkaan villasukkan korjaamisen.

Kuva 3. Korjaustyöpaja.

Korjaustyöpajan tunnelma oli keskittynyt ja työskentely oli ahkeraa. Tilassa kävi hiljainen puheensorina. Opiskelijat kysyivät neuvoa sekä omalta että toisen ryhmän opettajalta luontevasti, ja palautetta annettiin omille ja vierailleille opiskelijoille tuotteista ja työskentelyprosessista. Vuoropuhelua käytiin kaikkien kanssa korjaamisen yksityiskohdista ja konkreettisista korjatuista tuotteista sekä materiaaleista. Päivän aikana kaksoisopettajuus toimi hyvin, ja kaikki osallistujat halusivat vastata kyselylomakkeeseen (liite 4). Suullinen palaute

korjaustyöpajasta oli hyvää, työpajan sisältö koettiin kiinnostavana ja korjaamisen taidon oppiminen innosti jatkosuunnitelmiin.

6.5 Sisustustuotteen valmistaminen kierrätysmateriaalista

Ensimmäisen vuoden opiskelijat saivat tehtävän suunnitella kangaspuissa valmistettavan sisustustuotteen kierrätysmateriaalista ja myös valmistaa tuotteen. Sisustustuotteen sai suunnitella valmistettavaksi omaan käyttöön omilla väritoiveilla puuvillamateriaalista. Suunnittelun lähtökohtana oli tekstiilien kierrätysyritys Nextiili ry:n kautta Tampereelta hankittuja erivärisiä puuvillalakanoita. Opiskelijat kokeilivat kangaspuilla kutomista koeloomien avulla muutamilla tekniikoilla, jolloin selvisi suunnittelua tarkentavasti tekniikoiden vaikeusaste, materiaalin luonne sekä kangaspuissa kudottavan tekstiilipinnan tuntu, ulkonäkö ja väritys. Tehtävän kautta tavoitteena oli oppia periaatteet, miten suunnitelma tarkennetaan työohjeksi ja toteutetaan vaihe vaiheelta opettajan ohjauksessa valmiiksi tuotteeksi. Opiskelijat dokumentoivat prosessia luonnoksien ja valokuvien lisäksi kirjoittamalla portfolioit prosessista. Tuotteiden valmistuttua pidettiin palautekeskustelu, jossa analysoitiin valmiita tuotteita sekä toiminnan prosessia. Keskustelussa kerrattiin onnistumisia ja haastavampia vaiheita sekä todettiin kannustavassa hengessä, mitä oli opittu. Kaikissa tuotteissa oli käytetty kudemateriaaleina leikattua puuvillakangasta tai olemassa olevasta tekstiilistä purettua ja uudelleenkäytettyä materiaalia. Sisustustuotteet onnistuivat hyvin, ja opiskelijat itsekkin olivat tyytyväisiä sekä tuotteisiin että oppimisen prosesseihin.

Kuva 4. Sisustuskori kierrätysmateriaalista.

Opiskelijoita pyydettiin arvioimaan tuotteet myös kestävän käsityön näkökulmasta Fingerprint-työkalun avulla, mutta opiskelijoilta tuli palaute, että he eivät osaa arvioida tuotteita lomakkeen avulla (taulukko 1). Se oli ensimmäinen palaute Fingerprint-lomakkeen täyttämisestä, joten kädenjälkiarviointi jätettiin siinä tekemättä. Kädenjälkiarvioinnin toteuttamista tuli miettiä uudelleen.

6.6 Tuotekehitysprojektit

Yleensä kaikki opiskelijat hallitsevat hyvin jonkin käsityötekniikan jo koulutukseen hakieksaan. Se tulee näkyväksi jo opiskelijoiden hakuprosessin aikana. Opintokokonaisuus Kulttuurilähtöinen tuotteistaminen (ePerusteet), 15 osp, tarjoaa hyvän mahdollisuuden syventää osaamista mahdollisesti oman tuotteen tai tuotesarjan kehittämiseen ja kaupallistamiseen. Keskeisenä sisältönä opintokokonaisuudessa on oman kulttuurinäkökulman löytäminen tuotekehityksen lähtökohtana. Usea opiskelija oli aikaisemmin ennen opiskelijaksi hakeutumistaan valmistanut tunnettujen ammattilaisten tai yritysten tarjoamia käsityömalleja, mutta moni haluaa oman tuotekehityksen avulla saada omia malleja hyödynnettäväksi. Opiskelijoiden kanssa vierailtiin Puotihuone-yrityksessä, joka toimii Frantsilan Kehäkukka -yrityksen kanssa samassa pihapiirissä Hämeenkyrössä. Yrittäjä Sari Uusitalo esitteli käsityöyrittäjien toimintaa

sekä tuotesarjoja. Keskustelussa tuli esiin, mitä hyviltä tuotteilta edellytettiin, miten tuotteet hinnoiteltiin, mitä tuotetietoa tuotteissa tuli näkyä sekä miten tuotteet on mahdollista pakata ja laittaa esiin asiakasystävällisesti. Lisäksi Tampereella vuosittain pidettävät valtakunnalliset Käden taidot -messut tarjosivat hyvän areenan havaita mahdollisien kilpailijoiden tuotteita ja suhteuttaa omaa tuoteajattelua jo myynnissä olevaan tarjontaan. Opiskelijat halusivat hakea käyttäjäkokemusta omista tuotteistaan myös koekäyttäjien avulla. Opintosuorituksena tuotekehitystä on mahdollista edistää iteratiivisesti usean tuoteproton tai pienen tuotesarjan valmistamisen ja analysoinnin kautta kohti tavoitteiden mukaista käsityötuotetta. Yhteisten palautekeskustelujen avulla tuotteiden ominaisuuksia, valmistusprosessia tai käytettävyyttä kehitettiin opintokokonaisuuden kriteerien suuntaan.

Tuotteet analysoitiin kestävän käsityön näkökulmasta Fingerprint-työkalun (taulukko 1 ja kuvio 1) avulla yhteisöllisesti keskustellen, ja jokainen arvioi subjektiivisesti omasta näkökulmasta omaa tuotekehitysprojehtiaan. Arviointikohteiden merkitystä avattiin yhdessä, ja jokainen kirjasi lomakkeelleen perusteluja, minkä vuoksi päättyi arvioinnissa tiettyyn näkökulmaan. Yhteisöllinen keskustelu lomakkeen täyttämisen aikana auttoi opiskelijoita arviointiprosessissa.

6.7 Teos Käden taidot -messuille

Muutama viikko ennen Käden taidot -messuja syksyllä 2023 Sisustus- ja tekstiilituotteiden valmistamisen osaamisalalle tarjottiin mahdollisuutta saada yksi suuri tekstiiliteos esille Sasky Ikaalisten käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen näyttelytilaan. Tilaisuuteen tartuttiin innokkaasti. Suunnittelutehtävä annettiin opiskelijalle, joka tarvitsi sopivan ammatillisen lisätehtävän oman henkilökohtaisen opiskeluohjelman sisällöksi. Teokseen haluttiin kestävän käsityön näkökulmaa ja materiaalivaraston hieman epäkurantti ja hieman epämääräisen värinen ylijäämämateriaali päätettiin värjätä uudelleen. Väriksi valittiin punainen väri, koska sen kautta haluttiin saavuttaa näkyvyyttä käsityömessuilla. Villalangat värjättiin reaktiiviväreillä kuumaliemimenetelmällä värjäämön suuressa kippikattilassa. Teoksen muotoon vaikutti taustaelementiksi löytynyt 80 x 100 cm:n laajuinen levy, jota haluttiin hyödyntää. Opiskelija teki luonnoksia ja pieniä materiaalinäytteitä, joiden perusteella toteutettava malli valittiin AV- ja tapahtumatuotantoalan opiskelijoista koostuvan messutyöryhmän kanssa. Toteutustekniikoiksi valikoituivat tuftaus käsin ja koneella sekä virkkaustekniikka, sillä nämä mahdollistivat luonnoksen mukaisen hyvin kaarevan epäsymmetrisen muodon toteuttamisen.

Kuva 5. Tuuli Metsärinteen teos Pehmeitä ajatuksia.

Tekstiiliteos (kuva 5) ajateltiin seinälle sijoitettavaksi akustoelementiksi. Ripustusratkaisua testattiin tarkkaan, joten teoksen asento pysyy suunnitelman mukaisena. Teoksen valmistamisen prosessi oli suuritöinen, jolloin teoksen virkattujen osien valmistamiseen pyydettiin mukaan halukkaita opiskelijoita. Myös opinnäytetyön tekijä virkkasi itse muutaman pienen pyöreän osan valikoimaan. Suunnittelija itse on virkannut kaikki näkyvimvät ja hieman reliefimäiset osat virkattuun pintaan. Suunnittelija teki virkatuista osista mieleisen sommittelupinnan, joka ommeltiin yhdessä usean opiskelijan kanssa pohjan huopakankaaseen kiinni. Teoksen viimeistelyompelua tehtiin kotoisasti pienen pöydän äärellä seuraten samalla Suomen käsityön museon Onko tämä(kin) käsityötä -webinaaria, jossa käsityötaiteilijat sekä yliopistotason käsityötutkijat keskustelivat käsityön ilmiöistä. Käden taidot -messujen jälkeen teoksen suunnittelija ja opinnäytetyön tekijä keskustelivat teoksen valmistusprosessista arvioiden kumpikin teosta ja prosessia Fingerprint-työkalun avulla. Materiaalivalinnoista keskusteltiin eniten, sillä kädenjäljistä tuli hyvin samannäköisiä.

6.8 Ammatillinen keskusteluryhmä

Ammatillisen keskusteluryhmän avulla tavoiteltiin erilaisen kokemushistorian tuomaa vuoropuhelua ja mielipiteiden peilaamista toisten ajatuksiin sekä yhteisen ymmärryksen esiin saamista kestävän käsityön ilmiöistä taideteollisuusalan ammatillisen perustutkinnon näkökulmasta. Ryhmä oli muodostunut osin aikaisemman kestävään kehitykseen liittyvän tulevaisuustyöpajan sekä hukkamateriaalien kierrättämiseen liittyvän yhteiskehittämisen tiimoilta. Ryhmään kuului alun perin opinnäytetyön tekijän edustaman sisustustekstiilialan näkemyksen lisäksi kaksi vaatetusalan ammattiopettajaa, yksi kädentaitojen ohjausalan ammattiopettaja sekä hienopuuseppäalan ammattiopettaja. Lisäksi ryhmään kutsuttiin osallistujiksi käsi- ja taideteollisoppilaitoksen koulutuspäällikkö sekä restaurointialan ammattiopettaja, jolla on meneillään oma väitöskirjatutkimus. Osallistumisesta oli sovittu henkilökohtaisesti ja varsinaiseen keskusteluun kutsuttiin sähköpostin kautta.

Ammatillinen keskusteluryhmä keskusteli kaksi kertaa, ennen käsityötoimintaa ja lisäksi toiminnan jälkeen. Keskustelut äänitettiin ja litteroitiin, jotta esiin tulleisiin ajatuksiin olisi mahdollista palata myöhemmin. Ensimmäistä keskustelua varten osallistujat saivat etukäteen luettavaksi Niina Väänäsen (2020a, s. 239–246) artikkelin kestävän käsityön systeemimallista, ja toista keskustelua varten osallistujat saivat katsottavaksi positiivista kädenjälkeä avaavan Fingerprint-työkalun (taulukko 1 ja kuvio 1). Tarkoituksena oli keskustella kestävän käsityön systeemimallin (luku 4) herättämistä ajatuksista sekä mahdollisesti pohtia käsityötoiminnan esiin nostamia näkökulmia. Keskeisenä tavoitteena dialogissa oli saada näkemystä tai lisätä ymmärrystä, miten kestävän käsityön merkitystä tulisi lisätä käsityöammattiin oppimisessa. Ammatillisen keskusteluryhmän dialogin keskeisimpiä teemoja voi lukea luvusta 7.3.

7 TULOSTEN AVAAMINEN

Suunnittelututkimuksena toteutettavan kehityshankkeen toimintasuunnitelman (kuvio 4) mukaan tavoitteena oli perehtyä kestävän käsityön osa-alueisiin kirjallisuuden, käsityötoiminnan ja ammatillisen keskusteluryhmän dialogin avulla. Käsityötoimintaan osallistui taideteollisuusalan perustutkintoa suorittavia opiskelijoita sekä käsi- ja taideteollisuusalan ammattiopettajia Sasky Ikaalisten käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksessa. Tutkimuskysymys oli, miten edistää kestävän käsityön merkitystä käsityöopetuksessa. Korjaustyöpajan kysely, Fingerprint-työkälun testaaminen, ammatillisen keskusteluryhmän dialogi sekä opinnäytetyön tekijän havainnot kehittämisprosessin aikana toivat esiin näkemyksiä ja kokemuksia kestävän käsityön merkityksistä. Niitä suhteutettiin ensin Niina Väänäsen (2020a, s. 243) esittämän kestävän käsityön lähestymistapoihin alaluvussa 7.5. Sen lisäksi tuloksia analysoitiin kehittämisen luotettavuutena ja käyttökelpoisuutena (luku 7.6).

7.1 Korjaustyöpajan kysely

Korjaustyöpajaan osallistuvien oli mahdollista vastata pieneen kyselyyn (liite 4), jossa pystyi vastaamaan kysymyksiin vaihtoehtoista valitsemalla. Kysymyksinä oli, mikä korjaustyöpajassa merkitsi osallistujalle eniten ja mihin osallistuja aikoo käyttää parsimisen taitoa jatkossa. Ensimmäiseen kysymykseen vastausvaihtoehdot olivat tuote / käsityö, tekemisen taito, perinne, oma ilmaisu, osallistuminen sekä avoin vaihtoehto, jonka sai itse nimetä. Vaihtoehtoista neljä ensimmäistä oli muotoiltu Rönkön (2011, s. 65) esiin tuomista käsityöopettajaopiskelijoiden orientoitumistavoista (luku 3.2). Toiseen kysymykseen sai vastata, mihin aikoo käyttää parsimisen taitoa jatkossa. Kysely oli laadittu nopeasti ja sitä ei ollut testattu etukäteen. 14 opiskelijaa vastasi kyselyyn. Heistä 10 valitsi korjaustyöpajassa itselleen merkityksellisimmäksi tekemisen taidon, kaksi osallistumisen, yksi tuotteen ja yksi oman ilmaisun. Loput vastauksista hajosivat osaksi kaavakkeen kysymysmuotoilun ja osaksi vastaustapojen vuoksi vaikeasti tulkittaviksi. Perinne oli merkitty myös useassa vastauksessa jotenkin merkitykselliseksi.

Korjaustyöpajaan osallistuneista käsityöopiskelijoista 13 aikoi käyttää oppimaansa taitoa eniten korjaamiseen, omat työt oli merkitty erikseen kahdeksassa vastauksessa ja kuusi oli jotenkin merkinnyt haluavansa opettaa taidon muille. Asiakastyöt oli myös mainittu viidessä vastauksessa, mutta ei ensisijaisesti.

Korjaustyöpajan tunnelma oli keskittynyt ja työskentely oli ahkeraa. Korjaamisen yksityiskohdista, korjatuista tuotteista sekä materiaaleista käytiin keskustelua korjausprosessien aikana. Opiskelijat kysyivät neuvoa sekä omalta että toisen ryhmän opettajalta luontevasti, ja palautetta annettiin omille ja vieraileville opiskelijoille tuotteista ja työskentelyprosessista. Yksi suullinen palaute korjaustyöpajassa oli ilon ilmaisua siitä, miten korjaamisen avulla opiskelijan villasukat ”toimivat jälleen”. Myöhemmin opinnäytetyön tekijä havaitsi, miten vaatetusosaston opiskelijat olivat jatkaneet omalla ammattialallaan korjaamisen tekniikoita uusiin sovelluksiin.

7.2 Fingerprint-työkalun testaaminen

Kestävän käsityön kirjallisuuteen (Räisänen ym., 2014, s. 59–62) perehtymisen kautta löytyi positiivinen kädenjäljen mittaaminen Fingerprint-työkalun avulla (luku 2.3). Opinnäytetyön tekijää kiehtoi ajatus saada työkalun avulla käsityötuotteita arvioitaessa mahdollisesti näkyviin tuntevan tekijän subjektiivinen mielipide käsityötuotteiden ja -prosessien kestävydestä ja käytettävyydestä. Ammatillinen keskusteluryhmä innostui myös mahdollisuudesta kuulla, mitä kokemuksia Fingerprint-työkalun testaamisessa tulee esiin.

Fingerprint-työkalua testattiin oppilaitoksessa yhteensä kahdeksan opiskelijan kanssa ja lisäsi kolme etäopiskelijaa pyydettiin testaamaan työkalua arvioimalla jotain valmista maansa käsityötuotetta. Oppilaitoksessa pidettiin kolme erilaista arviointitilannetta, joissa tuli näkyviin, oliko opiskelija ehtinyt suorittaa Kestävän kehityksen edistäminen -kurssia ennen arviointia. Fingerprint-työkalun avulla arvioitiin lopulta tuotekehitysprojekteja ja ”Pehmeitä ajatuksia” -teoksen suunnittelu- ja valmistusprosessi. Kierrätysmateriaaleista valmistettujen sisustustuotteiden arvioinnista luovuttiin, koska se koettiin liian vaikeana juuri arviointihetkellä. Perustietämys kestävydestä, pitemmälle edistyneet opinnot sekä kokemus materiaaleista, tuotteista ja käden taidoista tuli esiin näkemyksenä ja auttoi analysoimaan osaamista. Keskustelu ja asioiden pohtiminen yhdessä antoi mahdollisuuden kuulla muiden näkemyksiä ja perusteluja sekä hahmottaa omien valintojen hallintaa ja seurauksia. Tuotekehitysprojektien analysointi Fingerprint-työkalun avulla toi esiin myös Kulttuurilähtöinen tuotteistaminen -opintokokonaisuuden näytöissä arvioitavien kriteerien (ePerusteet) mukaista osaamista. Esimerkiksi käyttäjien ja asiakkaiden tarpeiden huomioon ottamisen tulisi näkyä käytettävyytenä, materiaalivalintoina ja tuotteiden laatuna monipuolisesti kestävän käsityön näkökulmasta.

Etäopiskelijoilta kysyttiin, miten Fingerprint-työkalu auttoi heitä hahmottamaan omaa kestävyiden näkökulmien hallintaa. Palaute tuli kahdelta testaajalta. Molemmat näkivät, että Fingerprint-työkalun avulla arviointi auttoi pohtimaan tuotteen vaikutuksia monesta eri näkökulmasta. Tämä oli heidän mukaansa kätevä tapa visualisoida ja verrata asioiden hallintaa käytettävyyden eri osa-alueiden välillä ja myös eri tuotteiden välillä. Toinen arvioija näki arviointitavan olevan hyvä lisä artesaaniopintoihin. Palautteena Fingerprint-työkalun käyttöön tuli, että kestävyttä ja käytettävyyttä voisi avata enemmän, jolloin itsenäinen arviointi olisi mahdollisesti helpompaa. Toisessa palautteessa kerrottiin, että materiaalivalintojen ympäristö- ja sosiaaliin vaikutuksiin tulisi saada selkeämpi yhteys. Materiaalien alkuperä tulisi saada selvitettyä mahdollisimman näkyväksi. Lisäksi valmistustavan ympäristövaikutukset mietityttivät, kestävyiden näkökulmasta tulisi pohtia minkä verran hukkamateriaalia työtapo aiheuttaa tai millaista veden- tai energiankäyttöä tuotantotapaan liittyy.

Fingerprint-työkalun arviointitestaamisen palaute toi esiin, että kestävyiden perustiedot tulisi hallita ennen arviointia. Esimerkiksi Kestävän kehityksen edistäminen -kurssi olisi hyvä olla suoritettuna. Yhteisöllinen keskustelu auttoi arviointitilanteessa ainakin ensimmäisiä kertoja arvioivien kanssa. Lisäksi Fingerprint-työkalun avulla tapahtuvaa itsenäistä arviointia varten tulisi laatia riittävän selkeät ohjeet.

7.3 Ammatillinen keskusteluryhmä

Ammatillinen keskusteluryhmä (luku 6.8) keskusteli kestävästä käsityön systeemimallin herättämisestä ajatuksista, käsityötoiminnasta, hukkamateriaalien järjestämisestä ja käsityötaidon oppimisesta taideteollisuusalan perustutkinnon näkökulmasta. Keskustelussa todettiin, että moni nuori hallitsee kestävästä kehityksen näkökulmia hyvin, ymmärtää elinkaariajattelua materiaalivalinnoissaan ja osaa kierrättää, huoltaa ja korjata tuotteita. Osalle opiskelijoista kierrättäminen ja korjaaminen on merkityksellinen kannanotto, he ovat havahtuneet hidastamaan kuluttamista ja haluavat lähteä uusiin käsityöprojekteihin kierrätetyllä materiaalilla. Samalla osa opiskelijoista, ja myös opettajista, on vasta havahtumassa ottamaan haltuun kestävyiden haasteita ja siinä tarvitaan myös sukupolvien välistä vuoropuhelua. Käsityön todettiin olevan lähes aina lähtökohtaisesti kestävä ja tarkoituksenmukaista.

Kierrätetyn tai korjatun tuotteen hinnoittelun haastavuudesta keskusteltiin molemmilla keskustelukerroilla. Ennen tämän opinnäytetyön käsityötoimintaan kuuluvaa korjaustyöpajaa

tehtiin esimerkkikorjaus parsimalla yhdet asiakkaan villasukat. Parsiminen kesti useita tunteja villasukkien reikien suuren koon, useiden värivaihtojen ja lukuisten keskeytysten vuoksi. Tunnetasolla siinä meni ”koko päivä”. Keskustelussa nousi esiin, miten korjaaminen tulisi ehkä hinnoitella asteikolla halvempi pikapläjäys ja sitten ainutlaatuinen mestarityö. Korjaaminen tulisi brändätä erityisosaamisena, jolloin asiakas kenties ei halua itse korjata tuotteita keskinertaisesti vaan ihan säästää saadakseen korjautettua itselleen merkityksellisen tuotteen yksilöllisesti. Käden taitojen osaajista voi olla myös pula, sillä osa ihmisistä ei enää osaa itse huoltaa tai korjata tuotteita. Osa asiakkaista ei ole vielä havahtunut huomaamaan korjaamisen merkitystä arvovalintana. Korjaaminen on käsityötekijän näkökulmasta myös identiteettikysymys. Ammattiin opiskelun työelämälähtöisyys tarkoittaa parhaimmillaan aitoja asiakas- ja palveluprojekteja, joiden aikana ammatti-identiteetin on mahdollista muodostua taidon kehittymisen mukana.

Perusopetuksen aikaisen käsityöopetuksen vaikutuksia opiskelijoiksi hakevien osaamisvalmiuksiin pohdittiin myös keskusteluissa. Käsityöopetuksen määrä on vähentynyt peruskouluissa, ja opetuksen sisältö ja järjestelyt eri kouluissa saattavat lisätä eriarvoisuutta osaamisessa alueellisesti. Se näkyy taideteollisuusosalalle hakevien opiskelijoiden erilaisissa taidoissa ja mahdollisesti myös kestävyysosaamisen hallinnassa. Osa hallitsee kädentaitoja monipuolisesti, ja osalla on vain vähän kokemuksia materiaaleista ja työvälineistä. Toisaalta osa haki-joista ei ehkä ole menestynyt aikaisemmin lukuaineissa, mutta menestyy hyvin taitoaineissa ja pystyy kasvamaan samanhenkisten joukossa ammattilaisiksi. Keskeistä on opiskelijoiden kiinnostus käsitöihin ja taidon oppimiseen.

Keskustelua herättivät myös internetin tarjoamat mahdollisuudet oppia käsityötekniikoita ja hankkia tietoa kaikesta mahdollisesta käsitöihin liittyvästä. Internetissä on tarjolla valtavasti hienoja mahdollisuuksia syventyä kulttuuriin ja käsitöihin maailmanlaajuisesti. Oppiminen voi tapahtua monella tavalla, esimerkiksi käsityövideon katsomisen kautta voi ymmärtää käsitöiden teknisiä yksityiskohtia helpommin kuin kirjallisia ohjeita lukemalla. Tarjolla voi olla myös vaarallisia tapoja tehdä käsitöitä. Usein nämä vaaralliset tavat liittyvät jotenkin turvallisuuden puuttumiseen. Aloitteleva käsityöläinen ei ehkä osaa tunnistaa asioita, jotka ammattilainen havaitsee välittömästi. Internetin kautta on tarjolla myös laajat mahdollisuudet jakaa ja esitellä omaa käsityöosaamistaan, saada palautetta ja mahdollisesti ansaita osaamisellaan. Käsityöyhteisö somessa voi muodostua merkitykselliseksi oppimisen ja osallistumisen väyläksi.

Positiivisen kädenjäljen mittaaminen Fingerprint-työkalun avulla herätti kiinnostusta ammatillisessa keskusteluryhmässä. Ryhmä toivoi, että työkalua kokeiltaisiin käytännössä. Arviointias-
teikon kriteerit mietityttivät etukäteen, mutta kokeilu osoitti, että ei tarvita esimerkiksi opetus-
suunnitelmaan verrattavia suhteellisen hyvin auki kirjoitettuja arviointiasteikkoja. Kestävyyden
keskeiset sisällöt tulisi kuitenkin hahmottaa ennen arviointia. Arvioijan on mahdollista muo-
dostaa käsitys omasta kestävyyden ulottuvuuksien hallinnasta Fingerprint-työkalun avulla.
Keskusteluryhmä antoi hyvää palautetta testauksesta ja arvioi, että positiivinen kädenjäljen
arviointi voisi sopia muilla ammattiosastoilla esimerkiksi restauroitujen ikkunoiden arviointiin
tai Kestävän kehityksen edistäminen -kurssin tuotosten arviointiin. Kädenjälkiarvioinnissa
nähtiin mahdollisuus analysoida oman tuotteen, toiminnan ja aineettoman käsityön merkitys-
ten hallintaa ja myös saada näkyviin, mitä osa-aluetta mahdollisesti tulisi kehittää. Tämän
kautta voisi tarjoutua mahdollisuus markkinoida ja kertoa tuotteiden ja palveluiden lisäksi
myös kestävyyden osaamisesta asiakkaille.

7.4 Havainnot käsityötoiminnasta

Käsityötoimintaan osallistuminen opettajana ja fasilitaattorina sai havahtumaan, miten itse
samalla oli myös oppija. Käsitöiden ilmiöistä keskusteltiin eri toimijoiden kanssa. Toiminnan
aikana heränneitä ajatuksia kirjoitettiin muistiin prosessien aikana, ja lisävalaistusta ajatte-
luun löytyi lukemalla kirjallisuutta yhä uudelleen.

Käsityöprojektien lomassa pohdittiin materiaalien laatua, valmistamisen teknisiä yksityiskoh-
tia ja tuotteiden käytettävyyttä tai toimintaa omasta ja myös asiakkaiden näkökulmasta. Moni
käsityöopiskelija harrasti opiskelun lisäksi käsitöitä aktiivisesti tai seurasi somen kautta käsi-
töihin liittyviä ilmiöitä. Esimerkiksi villan alkuperään ja neuloosiin liittyvä artikkeli (Polo, 2022)
herätti huomiota, koska siinä kritisoitiin käsityön tekijöiden toimintaa, harkinnan puutetta ma-
teriaalien suhteen ja heikkoa tietämystä materiaalien alkuperästä. Moni osaa käsityöopinto-
hin hakeutuessaan jo hyvin jonkin käsityötaidon. Tämän opinnäytetyöprosessin aikana oli
nähtävissä, että opiskelijoiden neule- ja virkkaustekniikoiden osaaminen oli hyvällä tasolla.
Näissä käsityöprojekteissa näkyi taidon soveltaminen ja käsityöilmaisuus. Osa opiskelijoista
myönsi neuloosiksi nimetyn toiminnan tutuksi, mutta näkyvissä olivat myös aidot käsityöpro-
jektit hyväntekeväisyyteen esimerkiksi sairaalan keskosien tarvitsemissa tuotteissa.

Opinnäytetyön käsityötoiminnan aikana valmistetut sisustustuotteet kierrätysmateriaaleista olivat suunniteltuun käyttöön ilmeisen toimivia ja perinteiseen räsymattokudontaan perustuvia tuotteita (kuva 4). Kierrätysmateriaalin ja kutomisen ympärillä tapahtui monipuolisesti kestävää käsityötoimintaa. Yhteisöllisessä korjaustyöpajassa (kuva 3) korjattiin laadukkaasti asiakkaan kuusi sukkaparia sekä lukematon määrä opiskelijoiden omia sukkia tai lapasia. Korjatut tekstiilit olivat värikkäitä ja näyttäviä, ja ilo taidon osaamisesta tuli kuulluksi suullisena palautteena. Työn hinta mietitytti myöhemmin ammatillisessa keskusteluryhmässä. Tämän opinnäytetyön prosessin aikana meneillään olleet tuotekehitysprojektit sisälsivät useiden protokappaleiden valmistamisen, käyttämisen ja analysoinnin kierrosta. Yhteisen reflektoinnin jälkeen näkyviin tuli, miten tuotteita tai niiden yksityiskohtia, materiaalia tai valmistamisen tapaa tuli muuttaa. Kehitettävien tuotteiden käytettävyys ja muunneltavuus oli eniten pohdinnassa. Hukkamateriaaleihin tutustuttiin ihan prosessin alussa, ja niiden keräämisestä tuli rutiini. Käsityötaitojen oppiminen ja taitavaksi kehittyminen on kokemuksellisen oppimisen prosessi ja se näkyi työskentelyn aikana, valmiissa tuotteissa sekä prosessin vaiheista kertovissa portfolioissa. Nämä käsityöprojektit auttoivat oleellisesti kestävyys tiedostamisessa, kestävydestä puhumisessa ja itselle tärkeiden merkitysten huomaamisessa. Käsityötoiminnan aikana valmistui myös tekstiiliteos ”Pehmeitä ajatuksia”, joka oli esillä Käden taidot -messuilla Tampereella ja pian sen jälkeen Studia-messuilla Helsingissä. Teos on juuri saanut kunniamaininnan Sakustars-käsityökilpailussa ja on lisäksi tullut valituksi Leineperin kesänäyttelyyn Poriin kesällä 2024. Tekstiiliteoksen suunnittelu ja yhteinen valmistamisen prosessi vei keskustelua käsityön ilmaisullisiin mahdollisuuksiin ja merkityksiin. Moni haluaa lähettää käsityön avulla viestin, ja se voi antaa hyvän motivaation käsityötaitojen oppimiseen.

7.5 Tulokset kestävästä käsityöstä lähetystapojen valossa

Luvussa 4 käsiteltiin Niina Väänäsen (2020a, s. 243) esiin tuomia kestävästä käsityöstä lähestymistapoja. Aluksi lähestymistapa kestävästä käsityöstä on useimmiten Väänäsen mukaan konkreettista tuotteen materiaalisesta olemuksesta havahtumista. Ensin ehkä huomataan, mikä materiaali on laadukasta, pitkäikäistä ja minkä alkuperästä tiedetään hyviä asioita. Tämän opinnäytetyöprosessin aikana järjestetyn korjaustyöpajan lopussa tehty kysely (liite 4) toi esiin, että taideteollisuusalan opiskelijat arvostivat korjaustyöpajassa eniten taidon oppimista. Se kertoi hyvää käsityöammattiin opiskelevien motivaatiosta: ehkä he ymmärsivät taitojen tarjoavan mahdollisuuden monenlaiseen käsityötoimintaan ja taidon soveltamiseen omiin töihin, asiakastöihin ja taidon opettamiseen muille.

Käsityöopiskelijoiden omaa subjektiivista näkemystä kestävyiden osatekijöiden hallinnasta oli mahdollista analysoida Fingerprint-työkalun avulla. Siinä oli kyse omakohtaisesta lähestymistavasta tuotteeseen ja tuotteen valmistamiseen sekä itselle että mahdollisesti myöhemmin asiakkaille esitettynä. Työkalua testattiin ensimmäisen kerran. Opiskelijoiden suullinen palaute oli pääsääntöisesti hyvää, ja erilaisia kädenjälkiä päästiin visuaalisesti näkemään. Samalla tuli esiin, miten materiaalitietous koostuu materiaalien olemuksen, käytettävyyden ja työstettävyyden hallinnan lisäksi materiaalien taustan ja tuotteiden oletettavan elinkaaren hahmottamisesta. Kestävän kehityksen edistämisen kurssin suorittaminen voi muodostua tärkeäksi havahduttajaksi kestävyiden osaamisessa. Fingerprint-työkalun avulla arvioimalla myös aineettomat käsityön arvot tulivat näkyviin.

Dialogi käsityötoiminnan aikana opiskelijoiden kanssa toi monipuolisesti kestävän käsityön lähestymiseen sosiokulttuurisen ulottuvuuden. Konkreettinen käsityötoiminta oli monipuolista sekä kestävän käsityön osatekijöitä tietoisuuteen nostavaa. Opiskelijat perehtyivät hukkamateriaalien talteenottoon, valmistivat tuotteita kierrätysmateriaaleista sekä oppivat tuotteiden korjaamista ja valmistamista yhteisöllisesti. Käsitöiden äärellä keskusteltiin erilaisista valinnoista ja saatiin ymmärrystä toisten erilaisten valintojen perusteluista, ja sitä kautta ehkä kullekin avautui, mikä omassa tekemisessä oli merkityksellistä. Tuotteiden valmistamisessa on otettava huomioon tuotteiden käyttäjät ja heidän erilaiset tarpeensa ja odotuksensa tuotteiden suhteen. Lisäulottuvuus dialogiin tuli ammatillisen keskusteluryhmän keskusteluissa. Se lisäsi lukemisen ja käsityötoiminnan aikana tehtyjen havaintojen ymmärtämistä ja kokonaiskuvaa kestävästä käsityöstä. Väänäsen (2020a, s. 243) esittämässä kestävän käsityön lähestymistavoissa osaaminen syveni konkreettisesta abstraktiin holistiseen ymmärtämiseen. Kysymys on ikään kuin noviisi–asiantuntija-akselista.

7.6 Kehittämisen luotettavuus ja käyttökelpoisuus

Tämän opinnäytetyön ytimessä olivat käsityön käytännöt ja teoriat taideteollisuusalan perustutkintoa suorittavien opiskelijoiden sekä ammattiopettajien kontekstissa. Opinnäytetyön tekijä toimi sekä käsityöopettajana että kestävään käsityöhön pyrkivänä kehittäjänä. Tutkimuskysymyksen sijaan olisi heti pitänyt nimetä kehittämiskysymys, koska kyseessä oli luonteeltaan laadullinen kehittämistä tavoitteleva toiminta (Toikko & Rantanen, 2009, s. 117–118). Tämä kysymys oli, miten edistää kestävän käsityön merkitystä käsityöopetuksessa. Osallistuminen ja vuorovaikutus taideteollisuusalan perustutkintoa suorittavan opiskelijaryhmän ja

ammattiopettajista koostuvan keskusteluryhmän kanssa muodostivat keskeisen tiedonmuodostuksen lähtökohdan, jolloin toiminta ohjasi kehittämisprosessia (mts. 121).

Luotettavuus kehittämistoiminnassa tarkoittaa tiedon käyttökelpoisuutta ja hyödyllisyyttä (Toikko & Rantanen, 2009, s. 121–122). Tässä opinnäytetyössä laadittiin korjaustyöpajan kyselylomake (liite 4) nopeasti ja etukäteen testaamatta. Kuitenkin ensimmäisessä kysymyksessä, jossa tiedusteltiin, mikä merkitsee osallistujalle korjaustyöpajassa eniten, saatiin selville, että käsityöopiskelijoille taidon oppiminen korjaustyöpajassa merkitsi eniten. Merkityssällöt löydettiin Rönkön (2011, s. 65) tutkimuksesta. Muu tieto ei selvinnyt merkittävästi kyselyn avulla.

Vakuuttavuus on yksi luotettavuuden kriteeri, joka perustuu uskottavuuteen ja johdonmukaisuuteen (Toikko & Rantanen, 2009, s. 123–125). Tämä opinnäytetyö ei ollut tilaus vaan tutkimussuunnitelman esittelyn avulla saatu mahdollisuus perehtyä kestäväyyteen enemmän monipuolisessa käsityöympäristössä. Opinnäytetyön tekijä tunsu toimintaympäristön kulttuurin ja pystyi osallistumalla hankkimaan kokemustietoa kirjallisuuden kautta löytyneelle teorialle. Osallistumisen aikaisia havaintoja kirjoitettiin muistiin ja ammatillisen keskusteluryhmän dialogi äänitettiin ja litteroitiin myöhempää tarkastelua varten. Käsityötoimintaan sisältyvät tuotekehitysprojektit analysoitiin ensin Fingerprint-työkalun avulla ja myöhemmin myös Kulttuuri-lähtöinen tuotekehitys -kokonaisuuden (ePerusteet) näyttöinä, joissa arvioija tuli työelämästä. Opiskelijoiden osaamisen arvosanat näytöissä olivat hyviä. Yhdellä Fingerprint-työkalua testanneella opiskelijalla oli taustalla ympäristöalan maisterin tutkinto, ja se tuli esiin asiantuntevana palautteena tuotteiden materiaalien, valmistamisen menetelmien ja koko elinkaaren tärkeyden analysoimisen parantamiseksi. Toimijat sitoutuivat kehitystoimintaan mielellään, ehkä kestävään kehitykseen liittyvä hanke tuntui ajankohtaiselta ja kiinnostavalta. Opiskelijoilta ja muutaman alaikäisten vanhemmilta saatiin lupa osallistumiseen, kaikille luvattiin anonyymi osallistuminen ja osallistumisen allekirjoitetut luvat on säilytetty lukitussa tilassa (liitteet 1–3). Allekirjoitetut osallistumisen luvat ja ammatillisen keskusteluryhmän litteroidut keskustelut sekä äänitteet tuhoetaan tutkimuksen valmistuessa. Yhden opiskelijan aikaisempi koulutus ja toisen nimi teoksen suunnittelijana mainittiin opinnäytetyössä, ja näiden tietojen ilmaisemiseen saatiin kyseisiltä opiskelijoilta suullinen lupa. Ilmaisullinen teos pyrki alun perin julkisuuteen, ja se on ollut esillä näyttelyissä sekä oppilaitoksen nettisivuilla (kuva 5).

8 EHDOTETUT KEHITTÄMISTOIMENPITEET

Opinnäytetyön tekijän yhtenä tavoitteena oli saada itse parempi kokonaiskuva kestäväan kehitykseen liittyvistä asioista. Tieto tuntui olevan sirpaleista ja vaikeasti ymmärrettävää. Osa asioista on edelleen kaukana, mutta opinnäytetyön prosessin aikana oli kuitenkin mahdollisuus perehtyä omaa työtä ja kiinnostuksia lähellä oleviin kestävyuden sisältöihin ja merkityksiin. Käsityö kaikkine sisältöineen osoittautui hyväksi tavaksi oppia sekä itsenäisesti että yhteisöllisesti kestävästä kehityksestä, käsityön ilmiöistä sekä kestäväan käsityön näkökulmista.

Käsityötä on tutkittu Suomessa suhteellisen paljon 1980-luvulta lähtien, jolloin Suomeen saatiin ensimmäinen käsityötieteen professuuri. Suomen käsityömuseon seminaarissa Onko tämä(kin) taidetta Itä-Suomen yliopiston käsityötieteen professori, dosentti, KT Sirpa Kokko (2023) mainitsi käsityötieteen alan väitöskirjoja syntyvän noin yksi vuodessa. Niissä käsityö näkyy Kokon mukaan tuotteena, materiaalina ja tekniikkana, harrastuksena, ammattina, suunnitteluna, taiteena, perinteenä ja kulttuurina, oppiaineena, opetuksen kohteena ja kasvattajana; kestävyysnä, käsitteenä ja käsitesuhteina sekä kehollisena toimintana ja tietona. Opinnäytetyön tekemisen prosessin aikana oli mahdollisuus lukea osa näistä tutkimuksista. Usea käsityöopetusta käsittelevä tutkimus on tehty perusopetuksen näkökulmasta. Niissä näkyi syvällisesti käsityötaidon oppiminen ja opettaminen hieman eri näkökulmasta kuin taideteollisuusalan perustutkimusta suorittavien ammatillisessa koulutuksessa. Kestäväan kehityksen perusasiat tulisi oppia perusopetuksen aikana. Tämä näkyy myöhemmin toisen asteen ammatilliseen koulutukseen tulevien opiskelijoiden osaamisena. Käsityöhön liittyvä tutkimus tuo esiin huolen käsityöiden merkityksestä perusopetuksessa ja laajemmin yhteiskunnassa.

Tämän opinnäytetyön näkökulma oli enemmän sisustus- kuin vaatetustekstiileissä. Kuitenkin tekstiilien kierrätyksen, huollon ja korjaamisen sisällöissä on paljon samaa. Vaatetustekstiilit pääsevät julkisuudessa esiin, ja kestävyysnä näkökulmasta siinä saattaa ahdistaa liika kuluttaminen ja suuret jätevuoret mutta myös uudet kuituinnovaatiot sekä kierrätysmateriaalit, jotka eivät vielä ole laajasti käsityöläisien saatavilla.

Kehittämisen tutkimuskysymyksenä tässä opinnäytetyössä oli; miten edistää kestäväan käsityön merkitystä käsityöopetuksessa. Suunnittelututkimuksen periaatteilla kestäväan käsityön näkökulmiin perehdyttiin lukemalla, osallistumalla käsityötoimintaan, analysoimalla sekä käymällä dialogia Sasky Ikaalisten käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen toimijoiden kanssa. Vastauksena tutkimuskysymykseen, miten edistää kestäväan käsityön merkitystä

käsityöopetuksessa, tässä opinnäytetyössä nähdään olevan ensisijaisesti hyvä materiaalien tuntemus, kestävyiden asioihin havahtuminen ja perehtyminen sekä kestävään käsityöhön liittyvä keskustelu, yhteistyö ja toiminta (taulukko 3). Lisäksi Fingerprint-työkalun avulla arvioimalla on mahdollista saada kestävyiden ja käytettävyyden osaamisen hallintaa näkyviin itselle ja mahdollisesti asiakkaille.

Taulukko 3. Kestävän käsityön merkitystä edistäviä kehittämistoimia käsityöopetuksessa.

NÄKEMYS / TOIMINTAMALLI
HAVAHTUMINEN Kestävän käsityön perusteet Fingerprint-työkalu käyttöön
MATERIAALIEN TUNTEMINEN Elinkaari ja seuraukset Hukkamateriaalien talteenotto
OSALLISTUMINEN Aktiivipäivät Keskustelu tuotteista, taidoista, käytettävyydestä ja merkityksistä
ASIAKKAAT Käyttäjät

Kestävän kehityksen edistäminen -kurssi voi olla tärkeä havahduttaja kulutustottumusten tiedostamiseen sekä kierrättämisen ja korjaamisen tärkeyteen heräämiseen. Fingerprint-työkalun avulla kestävyiden ja käytettävyyden osaamisen ulottuvuuksia on mahdollista arvioida yhteisöllisesti keskustellen. Työkalun toimivuutta tulisi testata laajemmin, ja se tulisi ottaa käyttöön useammalla koulutuskuntayhtymän ammattialalla. Itsenäistä arviointia varten tulisi laatia selkeät ohjeet kestävyiden sisällöistä esimerkiksi tuotteiden elinkaaren ja valintojen seurausten hahmottamiseksi. Osallistuminen voi lisätä yhteisöllisyyttä. Koulutuskuntayhtymän yhteiset aktiivipäivät voivat edistää paikallisia kestävyiden teemoihin liittyviä konkreettisia tapahtumia esimerkiksi hukkamateriaalien tunnettavuutta, saatavuutta ja tarjontaa lisäämällä. Hukkamateriaalien syntyminen seuraaminen ja materiaalien talteenotto sekä

tarvitseville tarjoaminen voi edistyä askel kerrallaan. Ammatillinen keskusteluryhmä sisälsi jaetun asiantuntijuuden, jonka näkemyksellä on mahdollista pohtia ja kehittää kestävyiden teemoja eteenpäin. Ammatillinen keskusteluryhmä toimi hyvin kestävyiden teeman kehittäjänä ja näin toimivaa mallia tulisi käyttää laajemminkin toiminnan ja osaamisen ennakoinnissa.

Kestävyiden osaamisen teemat koskevat kaikkia, myös asiakkaat voivat kiinnostua käsityöammattilaisten mahdollisuuksista tuoda näkemystä kestävyiden ja kuluttamisen hidastamiseen sekä kulttuurin säilymiseen ja uudistumiseen. Tulevaisuuden käsityön suunnittelussa tarvitaan empatiaa asiakkaita kohtaan, sillä he ovat tulossa yhä enemmän osallistujina mukaan suunnittelu- ja kenties myös valmistusprosesseihin. Taideteollisuusalan perustutkinnon kriteerien keskeinen sisältö liittyy osaamisen prosessiin ja laadukkaaseen tuotteeseen, ai-neettomia merkityksiä tiedostamalla ja toteuttamalla käsityön avulla voi mahdollisesti ratkaista tulevaisuuden ongelmia.

Lopuksi on hyvä nostaa yksi merkityksellinen asia käsityökoulutuksesta esiin. Opinnäytetyön tekijä on vuosien ajan opettanut käsitöitä myös suomea toisena kielenä puhuville käsityöopiskelijoille. Kokemus on tuonut ymmärryksen, miten käsityö auttaa kielen oppimisessa, sillä melkein varkein ja huomaamatta vuorovaikutuksessa tulee kerrattua keskeisiä sanoja ja ilmaisuja englannin ja suomen kielellä. Näistä käsityön merkityksistä kertoi myös Kouhian (2012) tutkimusartikkeli (luku 3.2): eri kulttuureista tulevien on mahdollista ilmaista itseään käsitöiden kautta, oppia kieli ja kotoutua uuteen kulttuuriin. Käsityöhön liittyvän monikielisen keskustelun avulla opinnäytetyön tekijä kehittyi itse englannin kielessä niin paljon, että tuli lähteneeksi jatkamaan käsityöopintoja. Se muodostui merkitykselliseksi, koska näin löytyi kestävä käsityön kautta näkemys, mihin käsityöopetuksessa tulisi tulevaisuudessa kurottaa.

LÄHTEET

Anttila, P. (1993). *Käsityön ja muotoilun teoreettiset perusteet*. WSOY.

Anttila, P. (2007). *Realistinen evaluaatio ja tuloksellinen kehittämistyö*. Tammi.

Designmuseum. (2024). *Sano se käsin -teosreitti*. <https://www.designmuseum.fi/fi/sano-se-kasin-teosreitti/>

Guillaume, J., Sojamo, S., Porkka, M., Gerten, M., Jalava, M., Lankoski, L., & Kumm, M. (2020). Giving legs to handprint thinking: Foundations for evaluation the good we do. *Earth's Future*, 8(6), 1–20.

Hakkarainen, K., Lonka, K. & Lipponen, L. (1999). *Tutkiva oppiminen, älykkään toiminnan rajat ja niiden ylittäminen*. WSOY.

Hayward, B. (2010). The social handprint: Understanding decentred citizen agency and UK UnCut. *Resolve working paper*, (06-10), 1–21.

Keinonen, K., & Lehtinen, J. (9.7.2021). *Suomalaisen neulonnan taitoa ja historiaa tutkinut Anna "Neuletohtori" Rauhala: Neulonta on uusi jooga* [podcast]. Yle. <https://areena.yle.fi/podcastit/1-50878858>

Kestävän kehityksen toimikunnan strategia 2022–2030. (2022). *Luonnon kantokyvyn turvaava, hyvinvoiva ja globaalisti vastuullinen Suomi. Suomen kestävän kehityksen toimikunta*. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2022:6. https://julkaisut.valtionneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163958/VNK_2022_6.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kivelä, S. (6.7.2012). *Käsityöt aktivoivat aivoja* [äänitiedosto]. YLE Areena. <https://areena.yle.fi/podcastit/1-3551576>

Kiviniemi, K. (2015). Design- eli suunnittelututkimus opetus- ja kasvatusalalla. Teoksessa R. Valli, & J. Aaltola (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1* (s. 220–240). PS-kustannus.

Kojonkoski-Rännäli, S. (1995). *Ajatus käsissämme: Käsityön käsitteen merkityssisällön analyysi* (Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta, julkaisusarja C) [väitöskirja]. Turun yliopisto.

Kokko, S. (9.11.2023). *Onko tämä(kin) taidetta* [webinaari]. Suomen käsityön museo.

Kouhia, A. (2012). *Categorising the meanings of craft: A multi-perspectival framework for eight interrelated meaning categories*. *Techne Series: Research in Sloyd Education and Craft Science A*, 19(1), 25-40. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/7d0b44da-a32c-46ca-a52d-06f2154c7030/content>

Kulttuurilähtöinen tuotteistaminen, 15 osp. (2017). Opetushallitus. <https://eperusteet.opin-topolku.fi/#/fi/ammattillinen/4038058/tutkinnonosat/4178293>

Lehtonen, T. (2023). *Iso käsi vai kova potku?* *Kanava* 51(3), 19–23. Vaasan yliopisto. https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/15521/Osuva_Lehtonen_2023.pdf?sequence=2

Lukkarinen, L. (2008). *Kierrätysmateriaalin käyttö nykytekstiilitaiteessa: tulkintoja kierrätystä tekstiilimateriaalista naiseuden ja arjen valossa*. (Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja, A87) [väitöskirja]. Taideteollinen korkeakoulu.

Luutonen, M. (2002). Käsityötuotteisiin ja -palveluihin liitetyt merkitykset. Teoksessa M. Luutonen, & A. Äyväri (toim.), *Käsin tehty tulevaisuus – Näkökulmia käsityöyrittäjyyteen* (s. 72–101). SITRA.

Mahlamäki, T. (2024). *Neuloosi*. Into.

Museovirasto. (i.a.). *Aineeton kulttuuriperintö*. <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/sopimus-suomessa/kansallinen-luettelo>

Niikko, A. (2015). Tutkiva opettaja ongelmanratkaisijana. Teoksessa R. Valli, & J. Aaltola (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1* (s. 241–256). PS- kustannus.

Niinimäki, K. (2011). *From disposable to sustainable: The complex interplay between design and consumption of textiles and clothing* (Aalto University publications series,

Doctoral Dissertations 84/2011) [väitöskirja]. Aalto yliopisto. <https://aaltodoc.aalto.fi/series/api/core/bitstreams/d26efd8f-ae07-441d-9fa0-d2bbaea6c7a5/content>

Osara, I. & Amgwerd, M. (2022). Koulutuksen kuvaus. Teoksessa I. Osara, & M. Amgwerd (toim.), *Kohti kestäväää tekstiili- ja vaatetusala. Täydennyskoulutushanke 2. asteen tekstiili- ja vaatetusalan opettajille*. (Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisuja, TAITO-sarja 100), s. 4–16. Metropolia.

Papanek, V. (1973). *Turhaa vai tarpeellista?* Kirjayhtymä.

Papanek, V. (1995). *The Green Imperative: Ecology and Ethics in Design and Architecture*. Thames and Hudson.

Pernaa, J. (2013). Kehittämistutkimus tutkimusmenetelmänä. Teoksessa J. Pernaa (toim.) *Kehittämistutkimus opetuslalla* (s. 9–26). PS-kustannus.

Perttula, J. (2018). Käsityöaktivismi osallistaa ja aktivoi ajattelemaan. *Aikuiskasvatus*, 38(2), 140–147. <https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/view/88335/47502>

Polo, A. (17.12.2022). *Trendikkäällä villalla on pimeä puoli: suuri hiilijalanjälki josta puhutaan vain vähän*. Yle. https://yle.fi/a/7s4-20008498?utm_source=social-media-share&utm_medium=social&utm_campaign=ylefiapps

Pöllänen, S. (2017). Käsien tehtyä hyvinvointia: Käsityö psyykkisen hyvinvoinnin tuottajana. Teoksessa A. Kivilaakso, M. Luutonen, & L. Marsio (toim.) *Itsetekemisen perinne: Käsityöt elävänä kulttuuriperintönä* (s. 73–83). Museovirasto. <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/assets/PDF/itsetekemisen-perinne.pdf>

Rauhala, A. (2019). *Neulonnan taito* (Kansatieteellinen arkisto 59) [väitöskirja, Helsingin yliopisto]. Suomen Muinaismuistoyhdistys. <https://helda.helsinki.fi/items/e2480a7f-8840-425c-a369-4b5d7436daf7>

Raunio, A-M., & Paju, T. (2022). *Käsityön koulutuspolkuja ja taitojen oppimisen elävä perintö: Selvitys käsityön oppimisen mahdollisuuksista Suomessa*. Käsi- ja Taideteollisuusliitto Taito.

Räisänen, R., Kouhia, A., & Kärnä-Behm, J. (2014). Kestävyys ja käytettävyys käsityön suunnittelussa. Teoksessa A., Nuutinen, P. Fernström, S. Kokko, & H. Lahti (toim.), *Suunnittelusta käsin – Käsityön tutkimuksen ja opetuksen vuoropuhelu* (s. 52–64). Helsingin yliopisto.

Räisänen, R., & Laamanen, T-K. (2014). Tieto, kritiikki, toiminta, vastuu – pohdintaa kestävä kehityksen ja eettisen kuluttamisen näkökulmista käsityössä. Teoksessa S. Karppinen, A. Kouhia, & E. Syrjäläinen (toim.), *Kättä pidempää: Otteita käsityön tutkimuksesta ja käsitteellistämisestä* (s. 48–61). (Kotitalous- ja käsityötieteiden julkaisuja Nro 33). Helsingin yliopisto, opettajankoulutuslaitos.

Rönkkö, M-L. (2011). *Käsityön monet merkitykset: Opettajankoulutuksen opiskelijoiden käsityölle antamat merkitykset ja niiden huomioon ottaminen käsityön opetuksessa* (Turun yliopiston julkaisuja, sarja C, osa 317) [väitöskirja]. Turun yliopisto.

Suojanen, U. (1997). *Vihreät tekstiilit* (2. p.). Yliopistopaino.

Suomen kestävä kehityksen toimikunta. (2022). *Kestävä kehityksen toimikunnan Agenda 2030 tiekartta*. https://julkaisut/valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164088/VNK_2022_9.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Taideteollisuusalan perustutkinto. (2017). Opintopolku.fi. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/ammattillinen/4038058/tiedot>

Taitoliitto. (2021). *Käsitöiden harrastaminen*. <https://www.taito.fi/ajankohtaista/kasitoblogi/kasitoiden-harrastaminen-suomessa-kuluttajakysely>

Thorström, T. (9.11.2023). *Onko tämä(kin) taidetta* [webinaari]. Suomen käsityön museo.

Toikko, T., & Rantanen, T. (2009). *Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistumiseen ja tiedontuotantoon* (3. korjattu painos). Tampere University Press ja tekijät.

Tuotteen, tilan tai palvelun suunnittelu ja valmistaminen, 45 osp. (2017). Opetushallitus. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/ammattillinen/4038058/tutkinnonosat/4178404>

Turunen, A., Uhlbäck-Ropponen, H., & Colliander, H. (2023). *Vastuullisempaa kattautusta*. Laurea-ammattikorkeakoulu. <https://missionpositivehandprint.fi>

Valtioneuvosto. (2022). *EU:n kiertotalouspaketti: pitkäikäisempiä tuotteita, parempaa tuotesuunnittelua, pienempää ympäristökuormaa ja kestäviä tekstiilejä*. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410903/>

Valtioneuvosto. (2023). *Valtioneuvoston periaatepäätös kulttuuriperintöstrategiasta 2023–2030*. (Valtioneuvoston julkaisuja 2023:7). <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164639>

Vartiainen, L., & Kaipainen, M. (2012). Textile craft student's perceptions of sustainable crafts. *Problem of education in the 21st century*, 43(June), 131–140.

von Wright, J., & Rauste-Wright, M. (1992). Humanistinen psykologia ja kokemuksellinen oppiminen. *Aikuiskasvatus* 4/1992, 210–215.

Väänänen, N. (2020). Kestävä käsityö auki purettuna ja yhteen koottuna. *Aikuiskasvatus* 40(3), 239–246. <https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/view/98370>

Väänänen, N. (2020). *Sustainable craft, dismantled and reassembled*. (Publications of the University of Eastern Finland, Dissertations in education, humanities, and theology 149). [väitöskirja]. Itä-Suomen yliopisto. <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/22540>

Väänänen, N. & Pöllänen, S. (2021). Kestävä kädenjälki käsityössä. *Ainedidaktiikka* 5(2), s. 88–102. <https://journal.fi/ainedidaktiikka/article/view/89677>

Ympäristöministeriö. (i.a.). *Mitä on kestävä kehitys?* <https://ym.fi/mita-on-kestava-kehitys>

Öystilä, S. (2003). Toiminnallisen opetuksen perustan rakentajia – John Dewey, Kurt Lewin, Jakob Levy Moreno, David Kolb ja Jack Mezirow. Teoksessa E. Poikela, & S. Öystilä (toim.), *Yliopistopedagogiikkaa kehittämässä – kokeiluja ja kokemuksia* (s. 27–76). Tampereen yliopisto.

LIITTEET

Liite 1. Lupa opinnäytetyönä tehtävään tutkimukseen osallistumisesta

Liite 2. Tietoa opinnäytteenä tehtävästä tutkimuksesta

Liite 3. Huoltajan suostumus alaikäisen opiskelijan osallistumisesta tutkimukseen

Liite 4. Korjaustyöpajan kyselylomake

Liite 1. Lupa opinnäytetyönä tehtävään tutkimukseen osallistumisesta

LUPA OPINNÄYTETYÖNÄ TEHTÄVÄÄN TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Seinäjoen ammattikorkeakoulun, Sasky Ikaalisten käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen ja Kaisa Linnan välillä on tehty sopimus opinnäytetyönä tehtävästä tutkimuksesta, jonka aineistoa kerätään loka-marraskuun aikana 2023. Tutkimusohjaajana toimii Seamk:n yliopettaja Satu Lautamäki ja työnantajan edustajana koulutuspäällikkö Päivi Pasanen. Tutkimus on osa Kulttuurituottajan yamk- tutkintoa. **Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten edistää kestävän käsityön merkitystä käsityötoiminnassa.**

Sisustus- ja tekstiilituotteiden osaamisalan ohjelmassa on syksyllä 2023 mm tekstiilimateriaalien kierrättämiseen liittyviä tehtäviä, hukkamateriaalien keräämistä, tekstiilien korjaustyöpaja ja tuotekehitysprojekteja osana muuta toimintaa. Lisäksi kestävään käsityöhön liittyviä keskustelutyöpajoja järjestetään ainakin henkilökunnan kesken. Käsityötoimintaan osallistumisen lisäksi tutkimustietoa kerätään anonyymisti mahdollisesti havainnoinnin, kyselyiden ja haastatteluiden avulla. Kerätty aineisto hävitetään tutkimuksen julkaisemisen jälkeen viimeistään toukokuun 2024 lopussa.

1. Hyväksyn vapaaehtoisesti osallistuvani tähän tutkimukseen, kestävän käsityön merkityksestä.
2. Minulle on selvitetty tutkimuksen luonne ja tarkoitus, sekä minulle on tarjottu mahdollisuus esittää kysymyksiä opinnäytetyönä tehtävästä tutkimuksesta.
3. Ymmärrän, että kaikki antamani tieto käsitellään anonyymisti.
4. Ymmärrän, että pysyn anonyymina kaikissa julkaistuissa tutkimustuloksissa.
5. Kerätty tieto on tutkijan hallussa, kunnes tutkimustulokset ovat julkaistu. Julkaisun jälkeen kaikki kerätty tieto hävitetään lopullisesti toukokuun 2024 loppuun mennessä.
6. Ymmärrän, että voin olla yhteydessä tutkijaan ja tutkimuksen ohjaajaan, jos tarvitsen selvennystä tai lisätietoja.

Opiskelijan nimi: _____

Osaamisala: _____

____ Kyllä, annan suostumukseni

____ Ei, en anna suostumustani

Liite 2. Tietoa opinnäytteenä tehtävästä tutkimuksesta

Tietoa opinnäytteenä tehtävästä tutkimuksesta

Hyvä huoltaja,

Kutsun alaikäisen lapsesi osallistumaan opinnäytetyöni tutkimukseen. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten edistää kestävän käsityön merkitystä käsityötoiminnassa.

Luvallanne lapsenne osallistuu hukkamateriaaliprojektiin, käsitöiden korjaustyöpajaan ja kiertismateriaalista valmistetun tuotteen analyysitehtävään osana muita opiskelutehtäviä ja niistä kerätään anonymia havainto- ja kysymystietoa.

Seuraavalla lomakkeella annatte luvan, että kerättyä tietoa saa anonymisti käyttää tutkimuksessa.

Kaikki saatu tieto on salassa pidettävää ja käytetään vain tähän tutkimukseen. Aineistoa ei luovuteta ulkopuolisille.

Osallistuminen tutkimukseen on täysin vapaaehtoista.

Tutkimuksen ohjaajana toimii Yliopettaja Satu Lautamäki.

Mikäli teillä heräsi kysymyksiä tutkimuksesta, pyydän teitä ottamaan yhteyttä.

Kaisa Linna

Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Liite 3. Huoltajan suostumus alaikäisen opiskelijan osallistumisesta tutkimukseen**HUOLTAJAN SUOSTUMUS ALAIKÄISEN OPISKELIJAN OSALLISTUMISESTA TUTKIMUKSEEN**

1. Hyväksyn vapaaehtoisesti, että alaikäinen lapseni osallistuu tähän opinnäytteenä tehtävään tutkimukseen, joka liittyy kestävään käsityöhön.
2. Minulle on selvitetty tutkimuksen luonne ja tarkoitus, sekä minulle on tarjottu mahdollisuus esittää kysymyksiä opinnäytetyönä tehtävästä tutkimuksesta.
3. Ymmärrän, että kaikki lapseni antama tieto käsitellään anonyymisti.
4. Ymmärrän, että lapseni pysyy anonyymina kaikissa julkaistuissa tutkimustuloksissa.
5. Kerätty tieto on tutkijan hallussa, kunnes tutkimustulokset ovat julkaistu. Julkaisun jälkeen kaikki kerätty tieto hävitetään lopullisesti toukokuun 2024 loppuun mennessä.
6. Ymmärrän, että voin olla yhteydessä tutkijaan ja tutkimuksen ohjaajaan, jos tarvitsen selvennystä tai lisätietoja.

Opiskelijan nimi: _____

Osaamisala: _____

Huoltajan nimi: _____

____ Kyllä, annan suostumukseni

____ Ei, en anna suostumustani

Liite 4. Korjaustyöpajan kyselylomake**KESTÄVÄ KÄSITYÖ / KORJAUSTYÖPAJA**

Mitä sinulle merkitsee korjaustyöpajassa eniten 1, seuraavaksi eniten 2 jne.

TUOTE, KÄSITYÖ _____

TEKEMISEN TAITO _____

PERINNE _____

OMA ILMAISU _____

OSALLISTUMINEN _____

MUU, MIKÄ? _____

Mihin aiot käyttää parsimisen taitoa jatkossa?

OMIIN TUOTEKORJAUKSIIN _____

OMIIN TUUNAUKSIIN _____

ASIAKASTÖIHIN / PALVELUUN _____

OPETAN MUILLEKIN TAIDON _____

KORJAAN JA VÄHENNÄN KULUTUSTA _____

MUUHUN, MIHIN? _____